

HADITH

Uluslararası Hadis Araştırmaları Dergisi
International Journal of Hadith Researches
المجلة الدولية لأبحاث الحديث

Temmuz | July | يوليو | 2025, 14: 310-339

Hız. Peygamber'in Vahiy Sonrası Tepkisi ve İlk İnen Sureler Bağlamında Ruhi Tekâmülü

The Prophet's Post-Revelation Reaction and Spiritual Evolution in the Context of the First Revealed Surahs

رد فعل النبي بعد الوحي وتطوره الروحي في سياق السور الأولى التي نزلت

Fethi Yıldırım

Dr. | Ph.D.

Atatürk University | Faculty of Theology

Erzurum | Türkiye

E-mail: fethi.y@atauni.edu.tr

ORCID: orcid.org/0000-0001-7238-4283

RORID: <https://ror.org/03je5c526>

Makale Bilgisi | Article Information

Makalenin Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received Date: 02.02.2025

Kabul Tarihi | Accepted Date: 28.07.2025

Yayın Tarihi | Published Date: 31.07.2025

Yayın Sezonu | Pub. Date Season: Temmuz | July

DOI: 10.61218/hadith.1631592

Atıf | Citation: Yıldırım, Fethi. "Hz. Peygamber'in Vahiy Sonrası Tepkisi ve İlk İnen Sureler Bağlamında Ruhi Tekâmülü". *HADITH* 14 (Temmuz 2025), 310-339.

Etik Beyan | Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. | It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (Fethi Yıldırım)

Çıkar Çatışması | Competing Interests: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. | No conflict of interest declared.

Finansman | Grant Support: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. | No external funding was used to support this research.

Yayıncı | Published by: Veysel Özdemir.

İntihal | Plagiarism: Bu makale, Turnitin yazılımına taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. | This article has been scanned by Turnitin. No plagiarism detected.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hadith> | mail: index.hadith@samsun.edu.tr

Hiz. Peygamber'in Vahiy Sonrası Tepkisi ve İlk İnen Sureler Bağlamında Ruhi Tekâmülü Dr. Fethi Yıldırım

Anahtar Kelimeler:	Öz
Hadis Siyer Vahiy Hz. Muhammed Epifiz Bezi	Yüce Allah, insanlığa gönderdiği son kitabıyla, bu hitabın ilk muhatabı olan Hz. Muhammed'in kişiliğini de inşa etmiştir. İlk inen surelerin oluşturduğu grupta yer alan Alak, Müddessir, Duhâ, İnşirah, Kalem ve Müzzemmil sureleri Rasulullah'ın şahsiyetini oluşturan bir içeriğe sahiptir. Bu makalede Hz. Peygamberin vahyi ilk alışımda gösterdiği tepki ve bunun sonucunda içinde bulunduğru haleti ruhiyede vahiyde desteklenmesi ve bu ağır vazifeye ruhi tekâmülü sağlayarak hazırlanması ele alınmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde Resulullah'ın ilk kez böyle bir tecrübe yaşaması sebebiyle korktuğru ve durumu hakkında yakın çevresiyle istişare ederek ne olduğru hakkında onların görüşüne başvurduğru anlaşılmaktadır. Fetretten sonra vahyin tekrar gelmeye başlamasıyla ilk gelen Müzzemmil, Müddessir, Duhâ, İnşirah ve Kalem sureleriyle Hz. Peygamber hem vahyin mahiyeti ve vazifesinin ne olduğru hakkında bilgilendirilirken diğerr yandan onu bu ağır vazifeye hazırlamak için onun ruhi gelişimini sağlamaya yönelik öneriler, tedbirler ve bazı emirler yer almaktadır. Peygamberin ruhi gelişimi hakkında ise bu alana dair özel bir çalışmaya ulaşamadığımdan daha çok Kur'an ayetleri ve tefsirler üzerinden ve özellikle insanın metafizik âlemlerle iletişimini kurmaya yarayan Epifiz bezi/Epifiz Serebri/Epifiz Gland ve Aschoff-Tawara (suveydây-ı der'un) düğümünün insanın üzerindeki etkileri bağlamındaki çalışmalar ele alınarak konu incelenmiş, iki husus arasında bağ kurulmaya çalışılarak bazı çıkarımlarla yorumlanmıştır.

The Prophet's Post-Revelation Reaction and Spiritual Evolution in the Context of the First Revealed Surahs

Keywords:	Abstract
Hadith Sirah Revelation Prophet Muhammad Pineal Gland	With His final book, sent to humanity, Almighty Allah also constructed the personality of the Prophet Muhammad, the first addressee of this address. The first revealed surahs, Surahs Al-Alak, Muddaththir, Duha, Inshirah, Qalam, and Muzzammil, contain content that shapes the personality of the Messenger of Allah (peace and blessings be upon him). This article examines the Prophet's reaction to his first revelation and his resulting state of mind, supported by revelation, and his preparation for this difficult task by achieving spiritual evolution. Research indicates that the Messenger of Allah (peace and blessings be upon him) was frightened because he was experiencing such a thing for the first time and consulted his close circle about his situation, seeking their opinions. Since no specific study on the Prophet's spiritual development has been found in this area, the subject is examined through Quranic verses and commentaries, particularly studies on the effects of the pineal gland/epiphysis cerebri/epiphysis gland and the Aschoff-Tawara (suveydây-ı der'un) node, which serve to establish human communication with the metaphysical realm. The study attempts to establish a connection between the two and interprets it with some inferences.

Giriş

Miladi 610 yılı Ramazan ayında ilk defa “oku” emriyle başlayan vahyin, beşer olan peygamberimiz Hz. Muhammed’de insani bir takım tepki ve endişelere yol açması pek tabiidir. Böyle bir tecrübeye muhatap olmayan biri olarak Allah’ın elçisinin de, ilk kez meleği kendi suretinde gördüğünde bundan korkması veya endişe duyması normaldir. Nitekim klasik kaynaklarda da Hz. Peygamber’in Cebrail ilk geldiğinde korktuğu ve hemen evine dönmek istediği belirtilir. Dönüş yolunda birkaç kez daha meleği arşıta tahta kurulmuş vaziyette kendi suretinde gördüğü ve her defasında “ey Muhammed ben Cebrail’im sen de Allah’ın elçisisin” şeklinde söylediği belirtilir. Evine döndükten sonra “beni örtün” diyerek sakinleşinceye kadar yattığı belirtilmektedir. Uyanınca başından geçenleri eşi Hatice’ye anlattığı, onun da kocasının endişesini gidermeye yönelik bazı şeyler söylediği, ardından da amcazadesi Varaka b. Nevfel’e beraber gidip başından geçenleri aktardıkları anlatılır. Varaka da Hz. Muhammed’e gelenin Musa nebiye gelen Cebrail olduğunu ve kendisinin beklenen son peygamberlikle vazifelendirildiğini söyler. Cebrail’in birkaç kez söylediği elçilik vazifesi, İncil hakkında bilgi sahibi olan Varaka’nın önceki kitaplarda geçen bu yöndeki bilgileri vermesiyle Hz. Nebi kendisine gelenin Cebrail olduğuna ve elçilik vazifesinin verildiğine kanaat getirmiştir. Zira kaynaklarda Varaka ile görüşme sonrasında başka birine danışma gibi herhangi bir arayışa girdiğine dair bilgi yoktur.¹

Makalede Hz. Peygamber’in vahyin ilk gelişinin akabinde hangi tepkileri verdiği ve hem vahye hem de tebliğe hazırlama süreci sayılabilen ilk dönemlerde vahiyle destekleyip bu yolda kişiliğinin ve manevi yönünün tekâmülü ele alınmıştır. Dinin kaynağına dair her şey gaybidir, metafiziğin konusudur. Muhatapları olan insanlar ise fiziğin konusudur. Ancak Allah, bu metafizik bilgiye fiziğin konusu olan insanı muhatap seçmiştir. Dolayısıyla insan olan Hz. Peygamber vahiyle, onun kaynağıyla ve onu getirenle sürekli irtibat halindedir. Vahyin gelişinin öncesindeki uzlet süreci, vahyin gelişi, Cebrail’in onu sıkması, korkma demesi, Hz. Muhammed’in korkması, durumu anlamaya çalışması, fetret zamanı gibi vahyin ilk dönemine dair olaylar bu bağlamda olan konulardır. Makale işlenirken önce vahyin ilk gelişine Hz. Peygamber’in göstermiş olduğu tepki, bu bağlamda gelen rivayetler çerçevesinde işlenecektir. Akabinde ilk surelerde yer alan konuyla ilgili ayetler çerçevesinde Resulullâh’ın ruhen desteklenmesi ve kendisine verilen bu ağır vazifeyi yerine getirebilmesi için eğitime tabi tutulması ele alınacaktır. Bu son konu ruh-beden (metafizik-fizik) ilişkisi ilk gelen ayetler ve özellikle Hz. Peygamber’e emredilen gece kalkışı çerçevesinde ele alınacaktır. Makalede istifade edilen kaynakların tamamı kaynakçada verilmiş olup onların tamamını buraya koyma imkânı

¹ Müslim, Ebu’l-Hasan Müslim b. Haccac, *Sahih*, (Riyad: Dâru Hadâra li’n-Neşri ve’t-Tevzi’, 2. Baskı, 2015), “İman” (No. 252); ayrıca bk. Ahmed ibn Hanbel, *Müsned* (Kahire: Dâru’l-Hadîs, 1995), 6 (No. 6223); Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmiu’s-Sahîh* (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 2002/1423), “Enbiya”, 53 (No. 3465).

bulunmamaktadır. İstifade edilen tüm kaynaklardan elde edilen veriler analiz edilerek nitel bir metotla konu ele alınmaktadır.

Vahyin ilk gelişiyse Hz. Peygamber'in tepkisi hakkında hadis kaynaklarından Buhârî'nin (öl. 256/870) *Sahîh*'inin "Kitâbu't-Tefsîr", "Bed'u'l-vahy" ve "Enbiya" adlı kitaplarında; Müslim'in (öl. 261/875) *Sahîh*'inin "İman" adlı kitabında yer alan vahyin ilk gelişini anlatan rivayetler başta olmak üzere diğer hadis kaynaklarında da yer alan konuyla ilgili rivayetler değerlendirilmiştir. Aynı şekilde İbn İshâk (öl. 151/768) ve İbn Hişâm'ın (öl. 218/833) *Sire'lerinde* Belâzürî'nin (öl. 279/892) *Ensab*'ında ve Taberî'nin (öl. 310/923) *Tarih*'inde yer alan rivayetler ele alınmıştır. Bunlar içerisinde Buhârî'nin *Sahîh*'indeki rivayet esas alınarak konu işlenecektir. Güncel çalışmalardan Hüseyin Karaman ve Mehmet Şakar'ın bu konudaki rivayetlerin tenkidini ele alan çalışma, Nihat Uzun'un konuya Sünni ve Şii âlimlerin değerlendirilmesini ele alan makale, Ebubekir Sifil'in Hz. Peygamber hakkındaki intihar içerikli rivayetleri ele aldığı çalışma incelenmiştir. Faruk Vural'ın "Sebepler ve Sonuçları Açısından Fetret-i vahiy Meselesi" adlı inceleme, İsmail Hilmi Bilgi'nin "*İlk Nazil Olan Ayetlerin Kur'ân Bütünlüğü İçerisindeki Yeri*" adlı çalışma, Hidayet Zertürk'ün "Müslüman Tarihçilerinin Vahiy Algısında Batının Etkileri" adlı çalışma, Mustafa Öztürk'ün *Kur'ân Tarihine Giriş* adlı çalışma, Mustafa Necati Barış'ın *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Hz. Peygamber'in Vefatına Kadar Kur'ân Tarihi* adlı çalışmalar incelenmiştir.

Hiz. Peygamber'in ilk nazil olan surelerle ruhen geliştirilmesi ve desteklenmesi hususunda ise ilahiyat alanında çalışma bulamadığımızdan daha çok söz konusu sure ve ayetlerin tefsirine ve sağlık ve psikoloji alanında yapılan çalışmalara bakıldı. Descartes'in "Ruhun İhtirasları" adlı eseri, Selçuk Palaoğlu'nun "Pineal Bez ve Yaşlanma", Orhan Şen'in "Uyku Sorunu, Melatonin ve Pineal Kist", Mehmet Yavuz'un "Üçüncü Göz: Epifiz" gibi çalışmalardan istifade edilmiştir. Ancak bu alanda yabancı çalışmalar daha çok bulunmaktadır. Bunlardan Richard J. Wurtman ve Julius Axelrod'un birlikte hazırladıkları "The Pineal Gland", Hiz. Muhammed hakkında çalışan araştırmacılardan Thomas Carlyle'nin "On Heroes, Hero Worship & The Heroic in History" adlı eserine, Frederick Klein'in "Religion of Islam" adlı eserine, Voltaire'nin "Felsefe Sözlüğü"nün "Mohammedans" adlı başlık altında Hristiyanların İslam hakkında söylediklerine eleştirel sözlerine, Yahudi Lesley Hazleton'un 2013 yılında verdiği konferansında konuyla alakalı kısma bakılmıştır. Aynı şekilde Barthélemy Saint-Hilarie'nin "Mohamet et le Coran" adlı eserine, Hartwig Hirschfeld'in "New Researches into the Composition and Exegesis of the Qoran" adlı eserine bakılmıştır.

1. Rivayetler Bağlamında İlk Vahiy ve Hz. Peygamber'in Tepkisi

Hz. Peygamber'e, ilk vahyin nasıl geldiği ve bunu nasıl bir tepkiyle karşıladığına dair meşhur rivâyetlerden biri Hz. Aişe kanalıyla gelen haberdır. Hz. Peygambere vahyin ilk gelişiyile ilgili rivayetler Buhârî ve Müslim başta olmak üzere hadis kaynakları ve İbn İshâk ve İbn Hişâm'ın *Sire*'lerinde Belâzürî'nin *Ensâb*'ında ve Taberî'nin *Tarih*'inde yer almaktadır. Konuyla alakalı rivayetler farklı hadis kaynaklarında kısmi değişikliklerle yer almıştır. Bu eserler arasından Buhârî'nin *Sahîh*'indeki rivâyeti esas alınarak önce rivayet senet bakımında sonra da metin bakımından ele alınacaktır.

Yahyâ b. Bükeyr ← Leys ← Ukayl ← İbn Şihâb ez-Zührî ← Urve b. Zübeyr ← Hz. Aişe ravi zinciri ile gelen rivayetin makalenin konusuyla ilgili kısmı şöyledir:

“... Nihayet Allah Resûlü bir gün Hira mağarasında bulunduğu sırada Hak kendisine geldi. Ona melek geldi ve “Oku” dedi. O da: “Ben okuma bilmem” (مَا أَنَا بِقَارِئٍ) cevabını verdi. Hz. Peygamber buyurdu ki: “O zaman melek beni alıp takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bırakıp yine: “Okul!” dedi. Ben de ona: “Ben okuma bilmem” dedim. Yine beni alıp ikinci defa takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra beni bırakıp yine: “Okul!” dedi. Ben de: “Okuma bilmem” dedim. Beni alıp üçüncü defa sıktı. Sonra beni bırakıp: ‘Yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku, Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir. O, kalemlle (yazı yazmayı) öğretendir, insana bitmediğini O öğretti.’”² dedi. Bunun üzerine Allah Resulü yüreği titreyerek korku içinde döndü ve eşi Hatice bint Huveylid'in yanına giderek “Beni örtün, beni örtün!” dedi. Korkusu gidinceye kadar onu örttüler. Sonra Hz. Peygamber başından geçenleri Hz. Hatice'ye anlatarak: ‘Kendimden korktum’ dedi. Hz. Hatice: ‘Hayır, korkma! Allah’a yemin ederim ki, Allah seni asla utandırmaz. Çünkü sen akrabana bakarsın, işini görmekten aciz olanların yüklerini çekersin, yoksula verir, hiçbir şeyi olmayana bağışta bulunursun, misafiri ağırlarsın, bir felakete uğrayana yardım edersin’ dedi. Bundan sonra Hz. Hatice, Hz. Peygamber'i alıp amcasının oğlu Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdüluzza'ya götürdü. Bu zat, câhiliyye zamanında Hristiyan olmuş bir kimse olup İbranice yazıyı bilir ve İncil'den de bazı şeyleri İbranice okur ve yazardı. O sırada Varaka gözleri sonradan görmez hale gelmiş bir ihtiyar idi. Hatice Varaka'ya: ‘Amcamın oğlu! Dinle bak, yeğenin neler söylüyor’ dedi. Varaka: ‘Yeğenim, ne görüyorsun/gördün?’ diye sordu. Hz. Peygamber başından geçenleri anlattı. Bunun üzerine Varaka şöyle dedi: “Bu gördüğün, Allah'ın Hz. Musa'ya gönderdiği Nâmus'tur (vahiy meleği Cebrail). Keşke senin davet zamanında genç olsaydım! Kavminin seni bu şehirden çıkaracakları zaman keşke hayatta olsam!” Bunun üzerine Hz. Peygamber, ‘Onlar beni buradan çıkaracaklar mı ki?’ diye sordu. Varaka da: “Evet, senin getirdiğin bu dava ve mesaj ile gelen herkes, her peygamber, düşmanlığa uğramıştır. Şayet senin

² el-'Alak 96/1-5.

davet günlerine yetişirsem, sana elimden gelen yardımı yaparım.’ dedi. Çok geçmeden Varaka vefat etti ve o sıralarda bir süreliğine vahiy de kesildi.”³

Bu rivayet Müslim’in Sahih’inde “Hz. Peygamber kalbi titreyerek Hatice’ye geldi” ilavesi ile yer almaktadır.⁴ Buradan Resulullah’ın bu durumdan korktuğu anlaşılabiliyor. Hatta ilk vahiy geldiğinde çok korktuğu ve bir süre yerinden hareket edemediği, ta ki eşi Hz. Hatice’nin onu aramak için gönderdiği adamlar gelip onu evine götürünceye kadar.⁵

Rivayetin sonunda vahyin bir süreliğine kesildiği belirtilmektedir. Bu konumuz açısından önemlidir. Zira Rasulullah’ın, vahyin kesilme neticesinde bunalıma girdiği ve birkaç kez intihar girişiminde bulunduğu dair anlatımlar, konuyla ilgili rivayetlerin sonunda yer almaktadır. Bu kesintinin süresi hakkında farklı aktarımlar söz konusudur. Bazıları üç gün, on iki gün, on beş gün ve kırk beş gün derken, diğer bazı rivayetlerde ise iki buçuk yıl, üç yıl gibi rakamlar verilmektedir.⁶ Bu kesinti üzerine bazı müşriklerin “şeytanın seni terk mi etti” şeklinde sataşmaları aktarılırken eşi Hatice’nin ise “görüyorum ki Rabbin seni terk etti” dediği rivayet edilmektedir.⁷

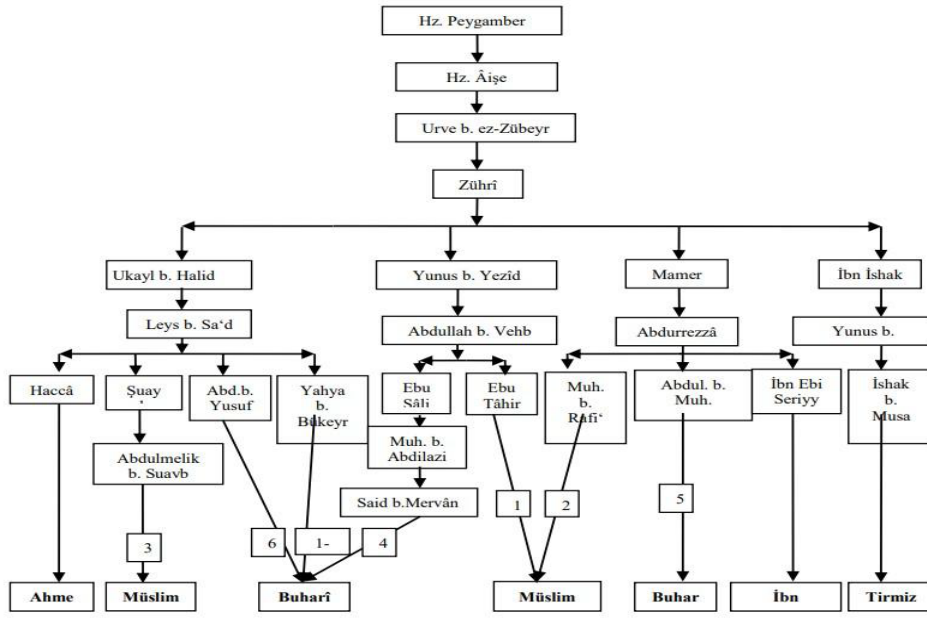
³ Buhârî, “Bed’u’l-vahy”, 3 (No. 3); “Kitâbu’t-Tefsîr”, 1 (No. 3953).

⁴ Müslim, “İman”, 73 (No. 252); ayrıca bk. İbn Hanbel, *Müsned*, 6 (No. 223); Buhârî, “Enbiya” (No. 3465).

⁵ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Mehmet Yazgan, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2020), 77.

⁶ İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *Sîretü İbn İshâk*, thk. Süheyl Zekkâr (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1978), 115-116; İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik, *es-Sîre* (Beyrut: Dâru’l-Kitabi’l-Arabi, 1990) 1/275; Ahmed b. Yahya b. Câbir, Belâzürî, *Ensâb* (Beyrut: Dâru’l-fikr, 1996) 1/120-121; Taberî, Ebî Cafer Muhammed b. Ceriri, *Târîh* (Kahire: Dâru’l-meârif, ty.) 2/299-300. Ayrıca bk. İbn Sa’d, *Tabakât*, 1/166; Ebû’l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr fî ‘ilmi’t-tefsîr* (Beyrut-Dımaşk: el-Mektebü’l-İslâmî, 1404/1984), 5/249-250; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil*, 1/577; İbn Hacer, Ebû’l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, *Fethü’l-bârî* (Beyrut: Dâru’l-Marife, 1379), 12/360; Halebî, Ali b. Burhanüddin, *es-Sîre* (Beyrut: Dâru’l-Marife, 1400), 1/421; Mustafa Necati Barış, “İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Hz. Peygamber’in Hayatının Sonuna Kadar Kur’ân Tarihi”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (2023), 289-315.

⁷ İbn Hanbel, *Müsned*, 4, (No. 312); Müslim, “Cihâd ve’s-Siyer”, (No. 114); Tirmizî, Ebû İshâ Muhammed b. İshâ b. Sevre, *Sünen*, thk. Raid b. Sabr (Riyad: Dâru’l-hadâra ve’n-neşri li’t-tevzi’, 2. Baskı, 2015) “Tefsîr”, 81 (No. 3345); Taberî, *Câmi’u’l-beyân fî te’vîli’l-Kur’ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 2000), 24/486-487; İbn Kesîr, Ebu’l-Fidâ İsmail b. Ömer, *Tefsîru’l-Kur’ânî’l-Azîm*, thk. Sami b. Muhammed Selâlem (Beyrut: Dâru İbn’i-Cevzî, 1999), 8/424; Hüseyin Kahraman-Mehmet Şakar, “Hz. Peygamber’in İlk Vahyin Akabinde İntiharı Düşünmesi İle İlgili Rivayetlerin Tahlil Ve Tenkidi” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/1 (2017), 14.

Şekil 1: İntiharla ilgili rivayetin geldiği on farklı yol⁸

Hadis münekkitleri yukarıda alıntılıdığımız meşhur rivayet hakkında hem ravilerden kaynaklı hem de metinden kaynaklı bir takım menfi eleştiriler yapmışlardır.⁹ Makalede konunun bu yönü üzerinde derinlemesine durmamakla birlikte mevzunun anlaşılması için belli başlı noktalara işaret etmek uygun görülmektedir.

Toplamda on farklı rivayet zinciri ile gelen (şekil 1) ve muteber diğer hadis kaynaklarında da yer alan bu rivayette bazı ilavelerin olduğu görülmektedir.¹⁰ Ancak bütün tariklerin ilk üç ravisi de aynı ve tek kişidir. Bunlar Hz. Aişe – Urve b. Zübeyr – Zührî'dir. Hz. Aişe'den üç rivayet yoluyla (tarik) Buhârî'ye ulaşan bu haber, hadisçiler tarafından hem senet ve hem de metin bakımından kritiğe tabi tutulmuştur. Şöyle ki senette bulunan ve yukarıda isimleri verilen ilk üç ravi, hadisçiler tarafından sika (güvenilir) kabul edilmiştir.¹¹ Zührî'den bu rivayeti dört farklı kişi aktarmıştır ki İbn İshak dışında kalan Ukayl b. Halid, Yunus b. Yezîd ve Mamer de yine sika kabul edilen ravilerdendir.¹² İbn İshak, ilk siyer musanniflerindendir. Ve eseri *Kitâbu's-siyer ve'l-megâzî* bu alandaki günümüze ulaşmış en eski

⁸ Kahraman ve Şakar, "Hz. Peygamber'in İlk Vahyin Akabinde İntiharı Düşünmesi", 7.

⁹ Bk. Muhammed Mustafa Azamî, *İlk Devir Hadis Edebiyatı*, çev. Hulusi Yavuz (İstanbul: İz Yayınları, 1993); Hadisi Hz. Aişe'den aktaran Urve ve Zührî için bk. İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7/163, 9/365. Hadisi Zührî'den rivayet eden Ukayl sika kabul edilir, bk. İbn Ebî Hâtim, *Kitâbu'l-cerh ve'r-ta'dîl*, 7/43. Hadisi Zührî'den aktaran diğer bir şahıs ise İbn İshak'tır. Kendisinin sika ve kezzab oluşu hakkında farklı rivayetler mevcuttur, bk. İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, 7/321.

¹⁰ Bk. Buhârî, "Bed'ü'l-vahy", 3 (No. 3); "Tefsîr", 96; Bu yönde bazı yorumlar için bk. Muhammed Mustafa Azamî, *İlk Devir Hadis Edebiyatı*, 69.

¹¹ Azamî, Muhammed Mustafa, *İlk Devir Hadis Edebiyatı*, çev. Hulusi Yavuz (İstanbul: İz Yayınları, 1993), 253-254.

¹² İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 9/395-296.

kaynaklardandır. Onun hadisçiliği konusunda iki zıt görüş bulunmaktadır. Onu “sika” ve hatta “hadiste emîru’l-müminin” şeklinde tavsif eden münekkitler olduğu gibi, onun “kezzâb” ve “deccâl” olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır.¹³ İbn İshâk, olayı biraz daha hikâye formatına sokarak Rasulullah’ın Hira’ya giderken ağaç ve taşların kendini selamladığından bahseder ve ilk vahiy geldiğinde Rasulullah’ın uykuda olduğunu ve uyandığında çok korkarak evine geldiğini anlatır.¹⁴ İbn İshak’ın *Sîre*’inde yer alan olayı İbn Hişâm da benzer şekilde aktarır. İbn Hişâm anlatımında, farklı olarak melek, beyaz ipekten bir kumaş içerisinde bir kitapla gelmiş ve “oku” demiştir.¹⁵ Hamidullah da İbn Hişâm’ın bu rivayetini kabul ederek, hadisenin rüyada gerçekleştiği ve meleğin Rasulullah’a ipekten bir örtüye sarılmış yazılı bir belge getirdiğini belirtmektedir.¹⁶

Konuyla ilgili başka bir haber de İbn Abbas’tan gelmiştir. Bu rivayet ilk gelişinden sonra vahyin kesilmesi ile alakalıdır. Şu şekilde aktarılmaktadır:

“Hira’da vahiy inmesinin üzerinden günler geçmesine rağmen Allah Rasûlü, Cibrîl’i görememişti. Bu duruma öyle üzüldü ki o, bir keresinde Sebîr,¹⁷ bir keresinde de Hira dağına giderek kendini buralardan atmayı istedi.¹⁸ Hz. Peygamber bu amaçla bu dağlara gittiğinde gökyüzünden bir ses işitti. Bu sestten irkilerek durdu. Sonra kafasını yukarı kaldırdı ve gördü ki Cibrîl, yer ile gök arasındaki bir kürsüye bağdaş kurmuş oturmuş şöyle diyordu: Ey Muhammed! Sen gerçekten Allah’ın elçisisin. Ben de Cibrîl’im. (Rivayeti aktaran ravi) diyor ki: Böylece Allah tarafından müjdelenen ve endişesi giderilen Hz. Peygamber (bu amacından vazgeçip oradan) ayrıldı. Sonra vahiyler peş peşe gelmeye başladı.”¹⁹

¹³ İbn İshak hakkında geniş bilgi için bk. İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 7/321; Buhârî, *et-Târîhu’l-Kebîr*, (Haydarabad: Matbaatu Meclisi Dâireti’l-Meârif, 1960), 1/40; İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs er-Râzî, *Kitâbu’l-Cerh ve’t-Ta’dîl* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, 1953), 7/191; Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, 1/214.

¹⁴ İbn İshâk, *es-Sîre*, 1, 120-122.

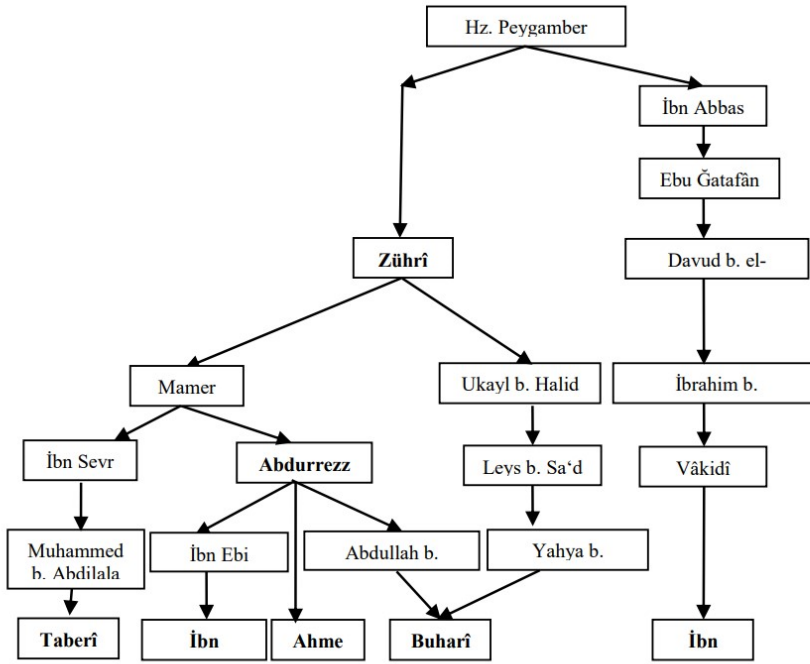
¹⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 1/267-268.

¹⁶ Muhammed Hamidullah, *Allah’ın Elçisi Hz. Muhammed*, çev. Ülkü Zeynep Babacan (İstanbul: Beyan Yayınları, 2005), 36.

¹⁷ Sebîr; Mekke civarında küçük bir dağın ismidir. Hakkında geniş bilgi için bk. Yâkût el-Hamevî, *Mu’cemu’l-Buldân* (Beyrut: Dâru’l-Fikr, ts.), 2/73-73.

¹⁸ Hz. Peygamber’in Sebîr (veya Sebîra) ve Hira dağlarına gidip buralardan kendini atmayı düşündüğüne dair ayrıca bk. İbn Hacer, *Fethü’l-bârî*, 12/360; Halebî, Ali b. Burhanüddin, *es-Sîre* (Beyrut: Dâru’l-Marife, 1400), 1/421.

¹⁹ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 1/196.

Şekil 2: İbn Abbas'tan gelen rivayet²⁰

İbn Sa'd'daki bu rivayet dört farklı yoldan İbn Hibbân, İbn Hanbel, Buhârî ve Taberî'de de yer almaktadır. İbn Sa'd'ın hocası Vâkidî, münekkitler tarafından oldukça sert eleştirilere muhatap olmuştur. Bunların içerisinde en dikkat çekenini ise hadis uydurduğu yönündeki tenkitlerdir. Mesela Yahya b. Maîn, onun için “elindeki yirmi bin hadis ile peygambere iftira atmaktadır” derken, Şafîî de “Vâkidî'nin kitapları yalanla doludur” demektedir. Yine Ahmed b. Hanbel, Vâkidî için “kezzab” ifadesini kullanırken İmam Nesâî ise yalancılığıyla meşhur olan dört kişiden biri olarak Vâkidî'yi saymaktadır.²¹ Aynı rivayetin İbn Abbas tarikiyle gelen raviler arasında bulunan Davud b. el-Husayn (öl. 135/752) da hadisçilerin zayıf bulup rivayetlerinden sakındığı bir isim olarak zikredilmektedir.²² Vahyin gelişi ve fetretiyle ilgili gelen bu rivayetler ve kısaca sened zincirinde bulunan bazı raviler hakkında kayda geçen eleştirileri verdikten sonra konumuz açısından daha elzem olan içeriğin tenkidine sıra gelmektedir.

²⁰ Kahraman ve Şakar, “Hz. Peygamber'in İlk Vahiy Akabinde İntiharı Düşünmesi”, 11.

²¹ Vâkidî'nin hadisçiliği hakkında yapılan değerlendirmeler için bk. el-İclî, Ebû'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih, *el-Kâmil fî duafai'r-ricâl*, thk. Abdulfettah Ebû Sinne (Beyrut: Dâru Kütübi'l-İlmiyye, ty), 11/241; İbn Ebi Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, 8/21; Bağdadî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali el-Hatîb, *Târîhu Bağdâd ve Medîneti's-Selâm*, thk. Mustafa Abdulkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1425/2004), 3/14-16; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 26/186; Zehebî, Ebi Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *Lîsânu'l-Mîzân*, thk. Ali Muhammed Becâvî (Beyrut: Dâru'l-Marife, 1986), 3/665; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, 9/363; *Lîsânu'l-Mîzân*, 7/521.

²² Geniş bilgi için bk. İbn Ebu Hâtim, *Kitâbu'l-cerh ve't-ta'dîl* (Beyrut: Dâru İhyâü't-Türâs el-Arabî, 1953), 3/409; İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, *ed-Du'afâ ve'l-metrûkûn* (Beyrut: 1406), 1/260; İbn Hacer, *et-Tehzîb*, 3/157; Kahraman-Şakar, “Hz. Peygamber'in İlk Vahiy Akabinde İntiharı Düşünmesi”, 12.

2. Rivayetin İçeriğinin Tenkidi

Özellikle vahyin kesilmesiyle alakalı olarak yapılan eleştirilerde intiharla ilgili kısım bazı nakisalardan dolayı tenkide tabi tutulmuş ve bilginin geröek dışı olduğu belirtilmiştir. Birisi rivayette intiharla ilgili gelen kısım metin içerisinde bulunmayıp ravinin konu hakkındaki kendi kanaatlerinin olduğu veyahut metnin öncesi kadar kuvvetli olmadığı belirtilmiştir.²³ Zira Aişe ve Urve'den haberi aktaran Zühri, uzun rivayetin sonun da *فِيمَا بَلَّغْنَا* diyerek intihar konusunun geçtiği kısmı önceki kısımdan ayırmıştır.²⁴ Bu durum Zühri'nin, haberin ikinci kısmının farklı kanaldan geldiği ve Aişe'den gelen haberin devamı olup olmadığına tereddüt ettiği anlamına gelmektedir. Zira haberin devamı olsaydı araya *أَخْبَرَنِي* bana ... haber verdi ki... şeklinde ayrı bir söz eklemezdi.²⁵ Diğer bir husus Buhârî'nin Tefsir ve Bed'ül'-vahy kitaplarında aynı konuyla alakalı rivayetlerde intihar kısmı yer almamaktadır. Bunların dışında daha başka tariklerle gelen rivayetlerde Hz. Peygamberen'in fetreti vahiy döneminde birkaç kez bir dağın başına çıkıp kendini atarak intiharı düşündüğü aktarılır.²⁶ Ancak rivayeti aktaran ravinin bu bilgiyi *فِيمَا بَلَّغْنَا* bize ulaştı" diyerek rivayetin önceki kısmından ayırması, bu bilgi kendisine rivayet yoluyla ulaşmasına rağmen muhtemel ki senet bakımından problem görmüş olması bunu bir rivayet değil de bilgi olarak aktarmasına sebep olmuştur.²⁷

Rivayet içerisinde intihar düşüncesine yönelik eleştirilerden birisi de konuyla alakalı başka rivayetlerde intihar konusunun yer almamasıdır. Buhârî'nin "Bed'ül'-vahy" başlığı altında aldığı rivayette ve Ahmed ibn Hanbel'in *Müsned*'inde yer alan rivayette intihardan söz edilmemektedir.²⁸ Ancak Buhârî'nin eserinin sonlarında yer alan "Tabir" kitabında intihar kısmı da yer alır.²⁹

Sonuç olarak konuyla ilgili aktarılan rivayetlerde yer alan intihar kısmının, metnin öncesinden ayırıcı ifadelerle gelmesi, en azından bu bilginin önceki kısımlarla aynı senetle gelmediği veya haberi

²³ Ebubekir Sifil, "Efendimiz İntihar Etmeyi Düşündü mü?", *Hadis Tetkikleri Dergisi* 15/2 (2017), 161-170, 5. Ayrıca Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde mütâbi veya şâhid olarak yer alan rivayetler arasında zayıf olanlar bulunduğu hususunda bk. Ebû Amr Osman b. Abdurrahman eş-Şehrezûrî İbnü's-Salâh, *Mukaddime* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1406/1986), 84; Şemsüddin Muhammed b. Ahmed ed-Dımaşkî ez-Zehebî, *el-Mûkaza fi ilmi mustalahi'l-hadîs* (Halep: Mektebü'l-Matbuâtî'l-İslâmiyye 1402/1991), 80.

²⁴ Zühri, Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-, *el-Megâzî*, nşr. Sühyî Zekkâr (Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1981), 45; Abdurrezzak es-San'ânî, *Musannef*, thk. Habiburrahman el- e'Azâmî (Beyrut: Meclisü'l-İlmî, 1970), 5/321-322; İbn Hanbel, *Müsned*, 6/232-233; Buhârî, *Sahih*, 1/4 (No. 3).

²⁵ Buhârî, *Sahih*, "Bed'ül'-Vahy", 3 (No. 3), "Tâbirü'r-Rü'ya", 1 (No. 6982).

²⁶ İbn İshak, *es-Sîre*, 168; Taberî, *Târih*, 2/298-299.

²⁷ Karaman - Şakar, "Hz. Peygamber'in İlk Vahyin Akabinde İntiharı Düşünmesi", 16; Sifil, "Efendimiz İntihar Etmeyi Düşündü mü?", 5-7.

²⁸ Buhârî, "Bed'ül'-Vahy", 3 (No. 3); Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3/325.

²⁹ Buhârî, "Tâbir", 1 (No. 6982).

aktaran ravinin veya müellifin bu konuda tereddütleri olduğu intibainı uyandırmıştır.³⁰ Dolayısıyla bu rivayetler hem senedinde yer alan ve ta'dil konusunda yara almış olan ravilerin bulunması hem de senetteki kopukluğa sebep olan söz konusu ifadenin bulunması rivayeti sıhhat açısından problemlili kılmıştır.

Ancak Hz. Muhammed'in bir insan olduğu göz önünde bulundurulduğunda, gecenin bir vaktinde dağ başında bir mağarada yalnız başına iken, daha önce hiç görmediği meleği asli suretinde görmesi onda insani birtakım endişelere sebep olması gayet muhtemeldir. Bu oldukça normal ve anlaşılabilir bir durumdur. Nitekim benzer durumlar Hz. Mûsâ'da da görülmüştür.³¹ Dolayısıyla durumdan endişe etmesi, Cebrâil'i ilk kez görmesi sebebiyle hem ondan hem kendi durumundan korkması ve bu haldeyken evine gidip, önce kendine gelinceye kadar istirahat edip sonra da yakınlarıyla durumu konuşması normal insani bir durumdur.

İntiharı düşünme meselesine gelince bu, çok ağır psikolojik travma geçiren insanlarda meydana gelen bir neticedir. İntihara yol açan psikolojik problemlere bakıldığında depresyon, anksiyete ruhsal gidiş, bipolar bozukluk ve şizofreni hastalıkların buna yol açtığı görülmektedir.³² Ancak Peygamberimizde sara hastalarının nöbet esnasında içinde bulundukları kendinden geçme ve bazı fiziksel bozukluklara benzer hiçbir sorun yoktur.³³ Sara hastaları kendilerine geldiklerinde nöbet esnasıyla alakalı hiçbir şey hatırlamazlar. Nebi ise vahyi aldıktan sonra hiçbir harfini zayi etmeden olduğu gibi insanlara aktarmıştır.³⁴ Her ne kadar bazı oryantalistler peygamberde sara (epilepsi) benzeri hastalık olduğunu ileri sürseler³⁵ de bu iddialar aslına bakılırsa Mekkeli müşriklerin iddiasıdır. Mekke halkının Hz. Peygamber'e -nübüvvetin gelmesinden sonra- yakıştırdığı sıfatlardan birisi

³⁰ Karaman-Şakar, "Hz. Peygamber'in İlk Vahyin Akabinde İntiharı Düşünmesi", 23-24; Sifil, "Efendimiz İntihar Etmeyi Düşündü mü?", 5-7. Özellikle Sifil bu makalede Buhârî'nin *Sahih* ile ilgili verdiği teknik bilgide rivayetin intihar kısmının senedine Buhârî'nin de garanti vermediği anlaşılmaktadır.

³¹ en-Neml 27/10-11; eş-Şu'ara 26/14; el-Kasas 28/34-35; Nihat Uzun, "Vahyin Başlangıcıyla İlgili Rivayetlere Sünni ve Şii Âlimlerin Yaklaşımları", *Çorum Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2013), 22-61.

³² Cemil Çelik, "Aranan: İnsan Neden İntihar Etmek İster" (Erişim 29 Haziran 2025). Sami Görün, *Nöroloji*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi 1975), 676; Nedim Zenbilci, *Sinir Hastalıkları* (İstanbul: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, 1979), 369; Nurten Meriç, *Pediatric Bilgileri ve Ayırıcı Tanı*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1983, 669.

³³ es- Sebe 34/46, el-Araf 7/184; Ahmet Lütfi Kazancı, *Çeşitli Yönleriyle Nübüvvet Kavramı*, (İstanbul: Marifet Yayınları, 1997), 117-158.

³⁴ el-Hâkka 69/44-46; el-Maide 5/67.

³⁵ Frederick Klein, *The Religion of Islam* (London: Dryden House 1906), 54-55; Aliev, Sultanbeg. "Rus Oryantalistlerin Vahiy İle İlgili Görüşleri", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/2 (2016), 189-206, 3-9. Hz. Peygambere bu yönde batılilar tarafında çokça bühnan edilmiştir. Ancak bizzat batılı insaf sahibi tarafsız davranabilen araştırmacılar tarafından bu iddialar reddedilmiştir. Bk. Voltaire, *Philosophical Dictionary* (New Yourk: Carlton House, 2010), 220; Barthelemy Saint-Hilarie, *Mahomet et le Coran*, 99; R.V.C. Bodley, *The Life of Mohammed* (çev. Semih Yazıcıoğlu) İstanbul: Nebioğlu Yayınları ts.), 68; Hartwig Hirschfeld, *New Researches into the Composition and Exegesis of the Qoran* (London: ROYAL ASIATIC SOCIETY, 1902), 13; Lesley Hazleton, *Conferenz*, <http://accidentaltheologist.com/?tag=mohammad> (Erişim: 30.11.2024).

‘cinnet’ idi. Onlar bu iftirayı bir defa söyleyip geçmemişler, üzerinde ısrarla durmuşlardı. ‘Mecnundur diyelim’ diyenlere Velid b. Muğire, “Hayır o bir mecnun değildir. Biz cinnet ve cünunun ne olduğunu tecrübeyle bilen insanlarız” dedikten sonra şu soruyu sormuştur: “Siz onda, mecnun insanlarda görülen çırpınma ve boğulma, saçma sapan anlaşılmaz sözler söylemek gibi davranışlar gördünüz mü?”³⁶ Bu soru mecnun kelimesinin Hz. Peygamber hakkında ‘masru’ (saralı-epilepsi) anlamına kullanıldığını göstermektedir. Sözlük anlamı olarak “yere atmak, yere vurmak” anlamlarına gelen³⁷ sara kelimesi, kişinin bu hastalığa yakalanıp nöbete tutulan hastanın yere düşüp çırpınması sebebiyle verilmiştir. Hâlbuki ki bu hastalığa yakalanan ve nöbet geçiren kendinden geçer, sayıklar, ne dediğini bilmez bir haldedir. Kendine gelmesi de uzun sürer.³⁸ Vahyi alan peygamberin bu esnada bir takım farklılıklar yaşadığı muhakkaktır. Zira bütün bir evrenin yaratıcının sözünü bu evren içinde bir kum tanesi kadar yer kaplayan yerkürenin³⁹ üzerinde yaşayan kul bir insanın alması oldukça zor olsa gerektir. Bunu Resûlullah’ın şu sözünden anlıyoruz: “Bana hangi şekilde vahiy gelirse gelsin, her defasında sanki ruhum bedenimden ayrılacakmış sanırım.”⁴⁰ Yine Hz. Aişe’den gelen rivayette soğuk bir günde bile vahiy gelse Peygamber’in terlediğini bildirmektedir.⁴¹ Ancak bu farklılığa rağmen vahyi alım esnasında Peygamberin kendini kaybetmediğini Kur’ân’dan öğreniyoruz. Kıyame suresi 16. ayette “(vahiy alırken ezberlemek için) dilini aceleyle kıpırdatıp durma, onu senin kalbine yerleştirmek bize aittir” buyruğundan vahyi alma esnasında Rasulullah’ın bir taraftan da gelen vahiy ezberlemek için tekrar edecek şekilde bilinçli bir halde olduğunu anlamaktayız. Dolayısıyla Hz. Peygamber’in bu tür bir hastalığa yakalanması söz konusu değildir. İntiharla ilgili gelen rivayetlerde onun vahyin kesilmesi neticesinden üzüntüden buna kalkıştığı belirtilmektedir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere intihara psikolojik problemin belli bir seviyeye ulaşan ve kendini kaybeden insanların başvurduğu bilinmektedir. Peygamberler ise mevcut toplumun en seçkini, en kuvvetli irade sahipleridirler. Ayrıca daha önceki Peygamberler de, bunlar içerisinde öldürülenler olmasına rağmen, vahiy sebebiyle intihara kalkışanların olduğuna dair ne Kur’ân’da ne de başka kaynaklarda bilgi yoktur. Dolayısıyla intihar meselesinin rivayetlere sonradan ilave edilmiş veya ravilerin durum hakkındaki kendi görüşlerinin beyanı, zaman içerisinde Hz. Aişe’nin rivayetinden zannedilmiştir.

³⁶ İbn Hişam, *es-Sire*, 1/ 289; İbn Kesir, *el-Bidaye*, 3/ 61.

³⁷ Zebidi, Muhammed Mustafa, “sar”, *Tâcu’l-Ârûs* (Kuveyt: Matbaatu Hükümeti Kuveyt, 1965), 23, 331.

³⁸ Özalp Ekinci ve Toros Fevziye, “Epilepsi Tanılı Çocuk ve Ergenlerde Ruhhal Bozukluklar”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5/1 (2013), 60-77, 3, 7-8.

³⁹ Carl Sagan, *Cosmos* (New Yourk: Random House 1980), 196.

⁴⁰ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 78. Bu sözün hadis olduğuna dair kaynak bulamadık, Hamidullah bunun kaynağını vermemiştir.

⁴¹ Buhârî, “Bed’ü’l-vahy, 2 (No.2)

3. Hz. Peygamber'in İlk İnen Surelerle Birlikte Ruhi Gelişimi

Hz. Peygamber'in vahyin gelişinin ilk dönemlerindeki endişesi ve üzüntüsü iki farklı kategoride ele alınabilir. Biri ilk vahiy geldiğinde görevin zorluğu altında adeta ezilmesi, bu ağır görevi yerine getirememeye kaygısıdır.⁴² Dolayısıyla bu göreve neden kendisinin seçildiğine dair düşünceleridir. Zira eşi Hatice'ye "iyi de bana kim inanır"⁴³ şeklindeki sözünden bu anlaşılabilir. Diğer ise vahyin belli bir süreliğine kesildiği esnada gösterdiği tepkidir.⁴⁴ Bir insan olarak Hz. Peygamberin içerisinde bulunduğu bu durumun giderilmesi için Allahu Teâlâ elçisini vahiyle desteklemiş ve ona güven vererek teskin etmiştir. Burada özellikle el-Kalem, el-Müzzemmil, ed-Duhâ ve el-İnşirâh surelerinin ilgili ayetleri ele alınarak konu incelenmeye çalışılacaktır.

3.1. Vahyin ilk gelişinde Hz. Peygamberin tepkisi

Resulullah kendisine ilk vahiy geldiğinde gırışte de belirtildiği gibi insan olması hasebiyle bazı korku ve endişelere kapılmıştır. Bununla ilgili bilgi yukarıda verilmişti. Ancak bu rivayetler de eleştiriye tabi tutulmuştur. Tenkitlere bakıldığında Hz. Peygamber'in üstün özellikleri olduğu ve bu hasletlerden dolayı peygamberlik verildiği halde korkuya kapılmışsa, sıradan insan olan eşi ve Varaka'nın yardımının söz konusu olamayacağı belirtilerek Resulullah'ın herhangi bir korku ya da endişe durumuna düşmeyeceği iddia edilmiştir. Özellikle Hristiyan birisinden yardım talep etmesinin uygun olmadığı söylenmiştir.⁴⁵ Bu eleştiriler kanaatimizce yersizdir. Zira Rasulullah bir insandır, içinden çıkamayacağı bir durumda kalınca her insan gibi önce derdini eşine açmış, Hatice onu teskin etmeye çalışsa da o da durum hakkında net bir şey söyleyemediğinden Varaka'ya gitmişlerdir. Onun verdiği bilgi neticesinde Resulullah da beklemeye geçmiştir. Ta ki yeni vahiy gelinceye kadar. Bu durum peygamberlik ve Hz. Muhammed için bir nakısa değildir.⁴⁶

Kur'ân'ın "Daha önce kitap nedir iman nedir bilmezdin"⁴⁷ ifadesiyle böyle bir olayın vuku bulacağı beklentisi olmayan Hz. Peygamber'in o esnada yaptığı, sadece dini ve sosyal yaşantısından hoşnut olmadığı bir toplumdan uzaklaşıp Hira'da düşüncelere dalması idi. Bu uzlet döneminde sadık rüyalar gibi bir takım farklı tecrübeler yaşasa da bunun sonunda peygamber olarak seçileceği beklentisi yoktu. Dolayısıyla Cebraîl'in gelişiyile o zamana kadar yaşamadığı farklı bir durumla muhatap olmuştur. Bu ilk tecrübe karşısında ne yapacağını bilmez şekilde bulunan Resulullah, içinde bulunduğu durumdan

⁴² İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/203; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 82.

⁴³ Buhârî, "Bed'ü'l-vahy" 1 (No. 3); Müslim "İmân" 73 (No. 252).

⁴⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/96.

⁴⁵ Tabatabâî, Muhammed Hüseyin, *el-Mîzân fî tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut: Müessesetü'l-A'lemî li'l-Matbûâtî, 1997), 20/376-377; Uzun, "Vahyin Başlangıcıyla İlgili Rivayetlere Sünni ve Şii Âlimlerin Yaklaşımları", 22-61; Seyyid Cafer Murtaza el-Âmilî, *Sahih min sîreti'n-Nebiyi'l-Azîm* (Beyrut: Dâru'l-Hadîs li'n-Neşr ve't-Tab', 2007), 3/17-20.

⁴⁶ Taberi, *Târîh*, 2/205.

⁴⁷ eş-Şûrâ 42/52.

ancak Allah'ın desteği ve yol göstermesi ile çıkabilecektir. Sadece Cebrail'in her daim müdahalesiyle değil, bununla birlikte belli bir eğitim ve iç denetim ile bunun üstesinden gelebileceği anlaşılmaktadır. Bundan dolayı insan peygamber Hz. Muhammed'den, her insanda bulunan ancak onda daha belirgin olan ve ruhani âlemle irtibata geçebilmeye yarayan bazı odak noktalarını aktif kullanması istenmiştir. Bu durum oldukça dikkati câlib olduğundan detaylıca alınacaktır.

3.2. Hz. Peygamber'in ilk inen surelerle eğitimi ve desteklenmesi

İnsan ruh, nefis ve bedenden müteşekkil bir varlıktır. Ruh melekût âlemine, diğer bir deyişle âlem-i lâhûta aittir. İlahi hayatın tecellisi ruha yansır. Beden mülk âlemine nefis ise misâl âlemine aittir. Bir yönüyle maddi âleme ait olan insanın, melekût âlemle irtibatının da devam etmesi istenmiştir. Ruh-beden-nefis bunların üçü de “ben” denilen varlığı oluşturur. Bunun görünür kısmını beden, görünmez kısımlarını ise ruh ve nefis oluşturur. Dolayısıyla bunlar arasında girift bir ilişki vardır. Bu ilişkilerin irfan ehlinin “suveyday-ı derun”, tıp dünyasının ise “Aschoff-Tawara” veya “Av Nod Düğümü” dedikleri bölge olduğu söylenir.⁴⁸ Buna bazı salgı bezleri ve sinir ve sindirim sistemlerinin de etkili yerler olabileceği söylenmektedir.⁴⁹

Gazzâlî'ye göre şehâdet âlemi, melekût âleminin bir benzeridir.⁵⁰ Dolayısıyla fiziki kalp ile Kur'ân'ın akleden kalp olarak tavsif ettiği kalp rasında bir benzerlik söz konusudur. Gazzâlî duyulardan melekût âlemine açılan kapının ancak Allah'ın zikrine odaklanmış kişi için açılabilirdiğini belirtir.⁵¹ Eğer Allah, fiziki yapıya sahip insanoğlunu ilahi hitaba muhatap tutmuşsa, bu demektir ki insan bir yönüyle bu metafizik âlemle irtibat kurabilecek kabiliyete sahiptir.⁵² Bu irtibatı sağlamada yukarıda belirtildiği üzere “suveyday-ı derûn” ile birlikte Pineal bezin de ciddi işlev gördüğü son yüz yılda kabul edilmiştir.⁵³ Epifiz Serebri/Epifiz Gland de denilen (doğu inanışlarında 3. göz) bu bez,

⁴⁸ Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Mârifetnâme*, TBMM Kütüphanesi, Yer: 70-58, s. 293;

⁴⁹ Mustafa İslamoğlu, *Fıkıh ve İbadet Yazıları* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2011), 62.

⁵⁰ Gazzâlî, *İhyâ ulumi'd-dîn*, çev. Ali Aslan (İstanbul: Merve Yayın-Dağıtım, 1993), 3/27.

⁵¹ Gazzâlî, *İhyâ*, 3/39-40.

⁵² Batıda yapılan bir bilimsel araştırmaya göre bu benzerliği ilişkilendirmenin bir şekilde mümkün olabileceğini göstermektedir. 1938'lerde iki anatomist, biri İngiliz Sir A. Keith, diğeri İskoç J. Flack, kalpte fizyolojik olarak bir tür ışık veya enerji yayan bir yer keşfettiler. Aksiyon potansiyeli (Elektriksel uyarı) olarak da adlandırılan enerji üreten bu merkez, tıp alanında onu keşfeden uzmanların ismiyle “Keith- Flack” veya “Sinoatrial Node” olarak ifade edilmektedir. Bu merkezî noktacı, kalbin üst vena cava ile sağ atriumuna bitiştigi yerdedir. Kalbin istem dışı hareketini sağlayan bu nokta, bir ambulansın ışıldağı gibi, her saniye yanıp sönen bir hareketle kalbe ışık ve enerji vermektedir. Bu ışık ne zaman biterse, insan hayatı da o zaman bitmektedir. Kalbin biyo-elektriği de bununla sağlanmaktadır. Bk. Mehmet Bayrakdar, *Tasavvuf ve Modern Tıp* (İstanbul: Seha Neşriyat, 1989), 94-95. Keithy Moore, T.V.N. Persaud, *İnsan Embriyolojisi*, çev. Mehmet Yıldırım vd. (İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2002), 349-405.

⁵³ Pineal bez, MÖ Üçüncü yüzyılda yaşamış olan İskenderiyeli Herophilus (325-280) tarafından tanımlanmıştır. Rene Descartes ise burasının ruhun yerleştiği yer olarak ifade etmiştir. Rene, Descartes, *Ruhun İhtirasları*, çev. Mahmut Özdi (İstanbul: Umut Matbaacılık 2013), 25-30; Hüseyin Aydoğdu, *Descartes ve Felsefesi* (Ankara: Pegem Yayınları, 2022), 327; Selçuk Palaoğlu ve Etem Beşkonaklı, “Pineal Bez ve Yaşlanma”, *Turkish Journal of Geriatrics*, 1/1 (1998), 2.

beynin derininde, arka kısmına yakın yaklaşık 5-8 mm x 3-5 mm boyutlarında minicik (yaklaşık bezelye büyüklüğünde) bir hormonal bezdir. Geçen yüzyılda Pineal bezin büyümesinin nihayete ermesi (7 yaşında büyümesi tamamlanır) sonucunda atıl halde bulunduğu belirtilirken tıp alanında gelişen çalışmalarla birlikte, 1958 yılında bu bezin asli görevinin serotonin ve DMT (Dimetiltriptamin/ruh molekülü diyenler de vardır) ile birlikte melatonin hormonu salgılamak olduğu ifade edilmiştir. Ancak daha güncel verilere göre bu bezin hormonların kontrol mekanizması görevini üstlendiği belirtilmektedir.⁵⁴ DMT hormonu insanda mistik zevk, tasavvufta yükselme ve metafizik âleme geçişte rol oynamaktadır.⁵⁵

Konumuz açısından önemli olan ise Pineal Bezi'nin sadece karanlıkta salgıladığı melatonin hormonudur. Bazılarınca İslam'daki "kalp gözü" denilen şeyin aslı olduğu iddia edilen⁵⁶ Pineal Bez, aslında gündüz salgı yapmadığı şeklinde bir durum söz konusu değildir. Önemli olan ortamın karanlık olmasıdır. Gündüz bile olsa ortam ışıktan arındırılmışsa melatonin salgılama başlar. Ancak günün normal akışı içerisinde ışık ortamının olmadığı akşam karanlığı iyice çöktüğü saat 21'de hormon salgılaması başlar ve hormonun en yoğun salgılandığı dönem gece 2-4 arası uykunun en yoğun olduğu saatlerdir.⁵⁷ Bu hormonun vücudun birçok işlevinde esas teşkil ettiği gibi insanın mistik haz yaşamasında, cezbe haline gelmesinde, trans haline geçmesinde, olağan dışı bilinç sıçramaları ve pisişik akım atlatmalarında da başat rol oynadığı saptanmıştır.⁵⁸ Bunun için mistik tecrübeler yaşamak için Müslüman olma şartı yoktur.⁵⁹ Eskilerin "hissi kablel vuku" dedikleri altıncı his epifizden kaynaklanan uzakgörü, durugörü ve öngörüdür. Gecenin ve uykunun en derin zamanında salgılamanın zirvesinde olan dimetiltriptamin ve pinolin hormonları insanın ruhani âlemle irtibata

⁵⁴ M. Malik Mukherjee, Raja N. L. Khan Womens' College (Autonomous) Zoology (H), 6th SEM, Paper DSE3T-Endocrinology, 4 (2016), 2-4; Proforhansen, "Aranan: Uykusu Sorunu, Melatonin ve Pineal Kist, (Erişim Tarihi: 17.07.2017, 11:16).

⁵⁵ DMT molekülünün aynısı bazı bitkilerde bulunmaktadır. Bu bitkiler trans durumuna geçmek için günümüzde de kullanılmaktadır. DMT aynı zamanda özellikle Orta Amerika'da eski İnka Medeniyeti geleneği olarak devam etmektedir. Ayuşka (Ayahuasca) iksiri yapma ve bunun insanlara verilmesi sonucunda trans haline geçme ve bir takım mistik güçlerin ortaya çıkarılmasıyla astral seyahate çıkarılarak ruhsal âlemle irtibata geçildiği düşünülmektedir. Bk. Formsante, "Mehmet Yavuz, Üçüncü Göz: Epifiz" (Erişim: 30.06.2024).

⁵⁶ Yavuz, "Aranan: Üçüncü Göz".

⁵⁷ Diğer yandan melatonin hormonu yüksek irtifalarda daha çok salgılandığı bilinmektedir. Genelde manastırların yüksek dağ eteklerinde yapılmasının sebebi budur. Bununla metafizik âlemle irtibata geçmenin kolay olması amaçlanmıştır.

⁵⁸ Kumar R, Kumar A, Sardhara J, "Pineal Gland-A Spiritual Third Eye: An Odyssey of Antiquity to Modern Chronomedicine" *Indian J Neurosurg* (2018); 7:1-4, 7; Savva C, Turner MR. "Pineal gland as the source of the soul and third eye", *Practical Neurology* (2022), 22:168-169; Oschman JL, "Chapter 12 - Energy Medicine and the Sciences of the Subconscious and Intuition", Editor(s): James L. Oschman, *Energy Medicine (Second Edition)*, (b.y., Churchill Livingstone, 2016), Pages 189-197, 8; İslamoğlu, *Fıkıh ve İbadet Yazıları*, 62.

⁵⁹ Kutsi Kahveci, "Mistik Bir Tecrübe Olarak Ruhun Baş Dönmesi: Hint Mistisizmi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23/2 (2019), 875-885, 2, 5; William G. Huitt ve Jennifer L. Robbins, "Spiritual Development", *Becoming a Brilliant Star: Twelve core ideas supporting holistic education*, (2018), 159-178, 1, 2, 10, 15.

geçmesini sağlar. Dolayısıyla uykunun en derin anında bu moleküllerin en aktif olduğu esnada ruhani âlemle irtibata geçmek için uykuyu bölüp kalkmak insanı bu alanda kendini adeta resetler bir duruma getirecektir.⁶⁰ Gece kalkışının (ibadetinin) önemi tam da burada ortaya çıkmaktadır. Bunun için Hz. Peygamberin kendisine gelen bu yeni duruma alışması, bunu içselleştirmesi için vahyin kaynağına olabildiğince yakın olması ve ruhen ona tam manasıyla yönelmesi gerekir. Bundan dolayı Resulullah'ın manevi olarak üst seviyede olabilmesi için Allah Teâlâ ona gece kalkışını mecbur tutmuştur. Şöyle buyurmaktadır: “*Sana has olmak üzere geceleyin uykuna ara ver. Böylece Rabbin seni mutlaka övgüye değer bir makama ulaştıracaktır.*”⁶¹ Bazı yorumlarda ayetin metninde bulunan “نافلة” kelimesinin manası “ödül, armağan” olarak verilmiştir ki bu esas alınacak olursa bunun bir külfet değil bir rahmet olduğu anlaşılmış olacaktır.⁶²

Dolayısıyla Resulullah'ın Peygamberliğin ilk dönemlerinde hem vahyin mahiyetine alışma ve kavrama hem de onunla istihza edip getirdiği mesajı yalanlayanlara karşı ilahi desteye muhtaçtır. Bunun için Yüce Allah Resulüne vahyin kaynağına münacaatta bulunmak için gece kalkışını mecbur tutmuştur. Yukarıda verilen İsra suresin ilgili ayet ile birlikte gece kalkışının amacını içeren Müzzemmil suresinin ilgili ayetleri ele alınmalıdır. Söz konusu surenin geliş sırası hakkında farklı bilgiler verilmiştir.⁶³ Cumhuriyetin kabul ettiği Müddessir suresinden sonra üçüncü sırada geldiği şeklindedir. Bazı rivayetlerde ise ikinci gelen Kalem suresinden⁶⁴ sonra üçüncü olarak, diğer bazı rivayetlerde ise ikinci sırada nazil olmuştur. Bu son görüş Câbir b. Abdullah'tan gelmiştir.⁶⁵ Adı geçen surelerin ilk inen ayetlerinin muhtevalarına bakıldığında Resulullah, gerek kendisine gelen bu yeni durumun mahiyetini ve gerekse neden bu işe kendisinin seçildiğini düşünmektedir. Bu ikinci düşünceyi esas aldığımızda aslında Müzzemmil suresinin ikinci, Kalem suresinin üçüncü sırada indiği görüşü ağırlık kazanır. Yine rivayetler ilk vahiy olan Alak suresinden sonra evine gelip رَمَلُونِي “beni

⁶⁰ Gazâlî, *İhyâ*, 3/39-40; Sevim Yılmaz, “Nokta-i Suveyda'nın Önemi ve Özellikleri”, *Akademik Dergisi*, 8 (2020), 103-130, 6, 9, 12.

⁶¹ el-İsrâ 17/79.

⁶² İbn Fâris, Ebi'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyya, *Mu'cemü'l-mekâyisi'l-lüğa*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî (Beyrut: 2001), 1001.

⁶³ Elmalılı, *Hak Dini*, 6/58; İbn Aşûr, *et-Tahrîr*, 29/252; İzzet Derveze, *et-Tefsîrü'l-Hadîs* (İstanbul: Ekin Yayınları 1997), 1/65; İslamoğlu, *Kur'ân Surelerinin Kimliği* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012), 436.

⁶⁴ Alûsî, *Rûhu'l-meânî* (Beyrut: İdâretü Tıbaâti Müniriyye), 29/22.

⁶⁵ Taberânî, Ebu Kâsım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-evsat*, Dâru'l-Harameyn (Kahire: 1995), 2/319; Heysemî, *Keşfü'l-estâr*, thk. Habiburrahman el-A'zamî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1997), 3/77; İbn Aşûr Muhammed Tahir, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tunus: Dâru Tunûsiyye, 1984), 29/257.

عن جابر قال: اجتمعت قريش في دار الندوة فذكروا النبي صلى الله عليه وسلم فقال بعضهم: ساحر، قالوا: ليس بساحر، وقال بعضهم: كاهن، قالوا: ليس بكاهن، وقال بعضهم: مجنون، قالوا: ليس بمجنون، قالوا: يفرق بين الحبيب وحبيبه، فصدر المشركون على ذلك فبلغ النبي صلى الله عليه وسلم فزمل في ثيابه ودثر فأنزل الله عز وجل: يا أيها المزمّل، يا أيها المدثر.

örtün” diyerek yatmış⁶⁶ ve bir miktar dinlendikten sonra aynı kelimeyle başlayan sure gelmiştir. Gelen rivayetlerde ayetin iniş sebebi hakkında da üç farklı olay geçer. Biri Hz. Peygamberin زملوني deyip yattığından dolayı, biri namaz için elbisesine büründüğü için, üçüncüsü ise vahyin ağır yükünü yüklendiği için bu şekilde hitap edilmiştir ki söz konusu surenin beşinci ayette “sana ağır bir söz indireceğiz” ifadesi de buna işaret etmektedir.⁶⁷ Bununla birlikte Hz. Peygamberin örtüye bürünmesine sebep olarak kendisine ilk vahyin⁶⁸ gelişinden sonra Mekke müşriklerinin ileri gelenlerinin Dâru’n-nedve’de toplanarak ona ne isim verecekleri hakkında istişare edip neticede kâhin, sihirbaz, mecnun gibi lakaplar verilmek istendiği şeklindeki sözlerini duyunca buna üzülmeye gösterilmektedir. Fakat bu bilgi olaya ve zamanlamasına uygun düşmemektedir. Çünkü ilk gelen vahyiden sonra henüz tebliğ/duyurma vazifesiyle görevlendirilmemişti. Muhtemel ki vahyiden Mekkelilerin haberi bile yoktu. Bu, vahyin duyulmasından sonra, fetret döneminde mümkün gözükmemektedir. Başka rivayetlerde Mekkelilerin bu söylemlerinin ardından Duhâ suresi gelerek Resulullah’ı teskin ettiği belirtilmektedir. Hatta Resul ve Nebi değil de “el-Müzzemmil, el-Müddessir” diye hitap edilmesinin sebebinin ona henüz risaletin tebliği namına herhangi bir şeyle yükümlü kılınmamış olması gösterilir.⁶⁹ Ancak surenin ilerleyen ayetlerinde müşrikler eleştirilmektedir. Bu da Hz. Peygamber’in vahyi ya insanlara açıkladığına⁷⁰ veya ilk yedi ayetin önce, sonraki kısımların farklı zamanlarda indiği anlamına gelmektedir. Veyahut da muhataplar zaten müşrikler olduğundan gelecekte gösterecekleri tepkiler nedeniyle ayetler önceden onları eleştirmiştir.

Diğer yandan Müzzemmil suresinde Hz. Peygamberin bu yeni duruma hazırlık yapması için gece kalkıp vahyi okuyarak talim etmesi ve Rabbini anması istenmektedir. Çünkü gündüz yapması gereken yoğun iş temposu olacaktır ki bu, toplumu İslam’a davet işidir. Bu yeni durum hakkında Peygamberin (s) düşüncesinde meydana gelen suallerin izalesinden sonra kalkıp vazifeyi icra etmesi istenmektedir. Söz konusu ayetlerde şöyle buyurulmaktadır: “Ey örtüsüne bürünen! Geceleyin -birazı dışında- kalk! Gecenin yarısında bu vakti biraz öne veya biraz ileri de alabilirsin. Kur’an’ı tane tane, hakkını vererek oku. Doğrusu biz sana, taşıması zor bir söz vahyedeceğiz. Şüphesiz gece vakti etki ve uyum yönünden daha uygun ve sözün zihne yerleşmesi bakımından daha elverişlidir. Gündüz vakti ise senin için yoğun bir koşuşturma durumu vardır. Rabbinin adını an, bütün varlığınla ona yönel.”⁷¹

⁶⁶ Buhârî, “Bed’ü’l-vahy” 3 (No. 3); Müslim, “İman” 73 (No. 252).

⁶⁷ Elmalî, *Hak Dini*, 6/60-66; İbn Aşûr, *Tahrîr*, 29/255-257; Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmî li Ahkâmî’l-Kur’ân*, çev. Beşir Eryarsoy (İstanbul: Buruc Yayınları, 2005), 18/117.

⁶⁸ el-‘Alak 96/1-5.

⁶⁹ Kurtubî, *Câmî*, 18/117.

⁷⁰ Mevdûdî, Ebu’l-Âlâ, *Tefhîmü’l-Kur’ân*, çev. Muhammed Han Kayani vd. (İstanbul: İnsan Yayınları 2005), 6/496.

⁷¹ el-Müzzemmil 73/1-8.

Ayrıca Hz. Peygamberin kendi iç dünyasında bu ağır yükün altına girmesini de sorguladığı anlaşılmaktadır. Zira yukarıda zikredilen “*sana taşıması zor bir söz vahyedeceğiz*” ilahi sözü, vahyin alınması esnasındaki zorluğa işaret etmekle birlikte belki daha isabetlisi risalet görevinin ağırlığına dikkat çekmektedir. Kırk yıl boyunca bir toplumun içerisinde sıradan bir insan olarak yaşayıp sonra çıkıp vahiy aldığını söyleyerek ve daha zoru bu toplumun asırlardır inandıkları kutsallarını eleştirerek “ey insanlar asırlardır atalarınızdan devraldığınız inançlarınız batıldır, onları bırakıp benim söylediklerime inanın”⁷² demek ölüm dâhil her türlü riski içerisinde barındırmaktadır. Bu ağırlığı⁷³ hissetmiş olacak ki eşi Hatice’ye “iyi de kim bana inanır”⁷⁴ demiştir. Dolayısıyla “*de ki ben de sizin gibi bir insanım*”⁷⁵ ayetinde belirtildiği gibi yaratılış olarak bir insanın sahip olduğu tüm artı ve eksilere sahip olan bir insanın bu ağır vazifeyi icrada birtakım endişelere kapılması muhakkaktır. Bu düşünceler, bu ağır vazifeyi yerine getirip getirememesi endişesi Resulullah’ı hayli düşündürmüş olacak ki o da muhtemel kendi kendine “neden ben” diye sormuştur. Bu, eşi Hatice’ye yönelttiği kendisine kimsenin inanmayacağı yönündeki sorusundan anlaşılabilir. Yine bu soru vahyin başlangıcında inzal olan surelerdeki kendisini destekler mahiyette gelen ayetlerin genel muhteviyatından çıkarılabilmektedir. Malı ve evladı daha çok, bu anlamda zorluklara göğüs gerebilme gücüne sahip Mekke’li insanlar varken neden Abdullah’ın yetimi? İşte bu sorunun cevabını Allahu Teâlâ “*Muhakkak ki sen üstün ahlaka sahipsin*”⁷⁶ buyurarak vermiş ve vahyin ona verilmesinin sebebini belirtmiştir. “*Şayet bir kitap gelecek idiyse şu iki şehirde (Mekke ve Taif) bulunan iki büyük adamdan (Velid b. Muğire ve Urve b. Mes’ûd es-Sakafi) birine gelmeliydi*”⁷⁷ diye düşünen Mekke’nin önde gelen müşriklerine de cevap niteliğindedir. Olayın onların düşündüğü gibi para pul ve evlat çokluğuyla alakalı olmadığı, bunun Allah’ın rahmeti olduğu ve bu seçkin vazifeyi dilediğine vereceği belirtilmektedir.⁷⁸ Yine Hz. Peygamber tebliğ faaliyetinin zorluğundan ve Mekke’nin ileri gelenlerinin eleştiri ve tehditlerinden kaynaklı bir takım insani endişeler duymuş olacak ki Müddessir suresi on birinci ayetinde “(Ey Peygamber) *Yarattığımda tek başına olan o kişiyi sen bana bırak...*” buyurarak düşmanların ele başlarına karşı kendisine destek ve güven vermektedir.

يا أَيُّهَا الْمَرْمَل (Ey örtüsüne bürünen/ağır yük yüklenen) ayeti⁷⁹ ile Peygamberin uyanık, dikkatli, tayakkuz halinde olmaya davet edildiği anlaşılmaktadır. Bazı müfessirler bunun bir nevi tâzir

⁷² el-Enbiya 21/54, el-Bakara 2/170, el-Mâide 5/104, el-A’râf 7/70, 173, el-Yunus 10/78; Buhârî, “Tefsir” 26; Müslim, “İman” 348; İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 1/74, 200.

⁷³ el-Müzzemmil 73/5.

⁷⁴ Buhârî, “Bed’ül-vahy”, 1 (No. 3); Müslim, “İman”, 73 (No. 252); İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 1/ 195.

⁷⁵ el-Fussilet 41/6.

⁷⁶ el-Kalem 68/4.

⁷⁷ ez-Zuhruf 43/31.

⁷⁸ el-Bakara 2/90, 105.

⁷⁹ el-Müzzemmil 73/1.

olduğunu söyleseler de⁸⁰ daha vahyin başlangıcında ne yapacağı bile öğretilmeden böyle uyarı yersiz gözükmektedir. Zira Süheylî (öl. 581) Hz. Peygamber'in bu ismi (الْمَزْمَل) önceden bilmediğini ve bu hitap sırasında, içinde bulunduğu durumdan ortaya çıktığını belirtmektedir. Arap dilinde bu, muhatabı incitmeden iltifat etmek istendiğinde bulunduğu halden müştak bir isimle hitap edildiği bildirilmektedir.⁸¹

İbn Aşûr konuyla ilgili “belki de Resul'e mesajının başında empoze edilen bu duruşun hikmeti, onun iç saflığını arttırması, vahyi almaya hazırlığını güçlendirmesi, böylece vahyin kendisini baskıladığı gibi utandırmamasıydı. Buhârî'nin şu rivayetinde bildirildiği gibi inmiştir: “...Bunun üzerine yoruluncaya kadar bana baskı yaptı, sonra 'Rabbinin adıyla oku' dedi.”⁸² Bu hikmete Cenab-ı Hakk'ın şu sözü işaret etmektedir: ‘Doğrusu biz sana ağır bir söz vereceğiz’” demektedir.⁸³

Yine gece kalkışı bağlamında Müzzemmil suresinin 6. ayetinde اِنَّا نَاشِئَاتُ اللَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ وَطْأً وَاَقْوَمُ قِيلاً “gecenin inşası daha kuvvetlidir” ibaresi geçmektedir ki bunun çok derin ve geniş manaları vardır. نَاشِئَةٌ kelimesi canlandı, büyüdü manalarına gelir⁸⁴ ki ölü toprağın canlanıp yeşermesini ifade eder ki bu gecenin canlı ve diri oluşu anlamını ifade etmektedir. Gecenin derinliklerinde insan istirahat ister, bu saatler istirahat saatidir. Ancak insan gecenin bu saatinde uzun uzadıya kalkıp Rabbine tazim ve ibadetle baş başa olursa, nefis ve bedeni üzerinde hâkimiyet kurar ve nefisini kontrol altına alır. İnsan bu yolla nefisini ve bedenini dinin tebliği için kullanırsa zafer hususunda daha başarılı olur. Diğer yandan gece ibadeti, kalp ve dil arasında harmoni oluşturmak için oldukça etkili bir yoldur. Çünkü gecenin bu ıssız saatinde kul ile Allah arasına kimsenin girmesi imkân dışıdır. Bu saatte insan diliyle ne söylüyorsa kalbinde de aynı duyguyu taşır. Dolayısıyla kalp ve dilde bir ahenk meydana gelir. Yine gece kalkışı insanın zahiri ile batınında ahenk meydana getirmek için etkili bir yoldur. Çünkü bir kimse gece istirahatini terk edip kalkarsa bu sadece ve sadece ihlasındandır, gecenin o saatinde riya imkânsızdır. Gece kalkışının diğer bir etkisi de gece ibadeti gündüzden daha zor olduğu için din konusunda sebat oluşur ve Allah yolunda bu kimse daha bilinçli ve daha dirençli olur.⁸⁵ Ayetin sonunda yer alan اَقْوَمُ قِيلاً (Sözün zihne yerleşmesi/okuyuş açısından daha etkili/elverişlidir) ise Kur’ân’ı daha derin düşünmeye uygun olduğu vakit diye anlatılmıştır. Gündüz günlük meşgalelerle kalp daha çok meşgul olur ve düşünmeye çok fazla zaman kalmaz. Hâlbuki ki gece bütün seslerin

⁸⁰ Zemahşeri, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-, *Keşşâf*, çev. Murat Kaya (İstanbul: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık, 2020), 6/982.

⁸¹ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, (İstanbul: Matsis Matbaa, 2021), 6/61.

⁸² Buhârî, “Bed’ü'l-vahy”, 3 (No. 3).

⁸³ İbn Aşûr, *Tahrir*, 29/258.

⁸⁴ Muhammed Murtaza, *Tâcu'l-Arûs*, 1/463.

⁸⁵ Mevdûdî, *Tefhîm*, 6/499.

sustuğu bir sükûnet hali söz konusudur. Öyleyse hem vahyi içselleştirme ve hem de bir sonraki günün planlanmasına daha uygun zaman ve dolayısıyla isabetli kararların çıkma olanağı daha yüksektir.

Hz. Peygamber'in yukarıda belirtildiği üzere vahyin ilk dönemlerinde üzüntü duymasının bir nedeni de vahyin kesintiye uğramasıdır. Terkedilmiş hissine kapılması aslında vahiyden mahrum kalmanın daha zor olduğunu öğrenmesidir. Duhâ suresinde “*Rabbinseni bırakmadı ve sana darılmadı*” buyurularak açıkça Resulullah'ın vahyin kesilmesine üzüldüğü ifade etmektedir. Dolayısıyla bu üzüntüye kapılmasından vahyin gelişini bekler duruma geldiği ve onu içselleştirdiği çıkarılabilmektedir. Gelen rivayetlerde nüzul sürecinde beş kez vahyin kesildiği belirtilmektedir. Biri ilk vahiy olarak gelen Alak suresinin ilgili ayetlerinden sonra olduğu kabul edilir. Bu kesinti Müddessir suresinin ilk ayetlerinin gelmesiyle sonlanmıştır.⁸⁶ İkinci fetret Duha suresi öncesindedir. Gelen rivayetlerde Rasulullah'ın parmağında bir taş vurması sonucu yaralanma sebebiyle vahyin kesildiğine yöneliktir.⁸⁷ Ancak parmaktaki yaralanma sebebiyle vahyin kesilmesi anlaşılır gibi değildir. Üçüncü kesinti Kehf suresi 23-24. ayetlerde belirtilen “Allah'ın izin vermesi” meselesinde olduğu iddia edilmektedir. Yahudi âlimlerinin yönlendirmesiyle Mekke müşriklerinin ileri gelenlerinin Hz. Peygamber'e bazı sorular sorup onun da “yarın bu sorularınıza cevap vereceğim” demesi ancak “inşallah-Allah dilerse” dememesi sebebiyle on beş günlük inkıta olduğu söylenmektedir.⁸⁸ Akabinde Kehf suresi 23-24. ayetlerinin geldiği bu hususta Peygamberimizin uyarıldığı rivayet edilmektedir. Ancak vahiy sürecinde 23 yılın her gününde vahiy gelmesi söz konusu değil, vahyin her gelmediği süre inkıta sayılmamalıdır. Nitekim bazı müfessirler bunu vahyin kesilmesi olarak almamışlardır. Dördüncü fetret İfk olayı esnasında Hz. Aişe annemizi temize çıkaran ayetlerin 40 gün sonra gelmesidir. Nur suresinin 11. ayeti gelerek konuya açıklığa kavuşturulup bu iftirayı atanlar te'dip

⁸⁶ İbrâhîm b. İsmâîl el-Ebyârî, *el-Mevsûatu'l-Kur'âniyyetü'l-Müeyyera* (Dımaşk: Dâru't-Takrîb Beyne'l-Mezâhibi'l-İslamiyye, 1405), 3/39; Taberî ise “bir süre” kaydı koyar. Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 23/8; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/94; Mustafa Öztürk - Hadiye Ünsal, “Kur'an Tarihine Giriş”, *Eskiye* 26 (2013), 65-119, 12-13; Faruk Vural, “Sebepleri ve Sonuçları Bakımından Fetret-i Vahiy Meselesi Üzerine Bir İnceleme”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/8 (2015), 83-102, 7.

⁸⁷ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 24/ 486; Kurtubî, *Câmi'*, 20/91; Ebu'l-Kâsım ibn Cuzey el-Kelbî, *et-Teshîl li-Uuûmi't-tenzîl*, thk. Abdullâh el-Hâlidî (Beyrut: Şeriketu Dâru'l- Erkâm, 1416), 2/490; İbn Kesîr, *Tefsîru'l- Kur'âni'l-Azîm*, 8/424; Suyûtî, Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed, *Durru'l-Mensûr* (Amman: Dâru'l-Beşîr, 1. Baskı, 1996), 8/539; Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Muhammed, *Fethu'l-Kadîr* (b.y.: Dâru'l-vefâ, ts.), 5/556; Kâsımî, Muhammed Cemâlüddîn b. Muhammed Saîd b. Kâsım, *Mehâsinu't-te'vîl* (Beyrut: Dâru Kütübî'l-İlmiyye, 2003), 9/490.

⁸⁸ Beğavî, Ebû Muhammed, *Meâlimu't-tenzîl* (Riyad: Dâru Taybe, 1409), 3/59; İbn Atiyye el-Endelûsî, *el-Muharreru'l-vecîz* (Riyad: Dâru Taybe, 1409), 3/508; Ebu'l-Ferec ibnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-mesîr fî ilmi't-tefsîr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1987), 3/76; Fahreddîn Râzî, *et-Tefsîru'l-kebîr*, 21/450; Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-muhîr*, 2/162; İbn Cuzey el-Kelbî *el-Gırnâtî, et-Teshîl li-ulûmi't-tenzîl*, 1/463; İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâîl b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm* (Beyrut: Dâru Taybe, 1999), 5/149; Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Munîr*, 15/ 214.

edilmiştir. Bazı müfessirler bunun uzun sürdüğünü bazılarının ise kısa sürdüğünü bildirmektedir.⁸⁹ Vahyin beşinci kesilmesi ise Tebük seferine mazeretsiz olarak çıkmayan üç kişinin tevbelерinin kabulüne yönelik Tevbe suresi 118. ayetinin 50 gün sonra gelmesidir.⁹⁰

Kaynaklarda her ne kadar bu türden gecikmeler vahyin inkıtaya uğraması olarak değerlendirilmiş olsa da bunun en iyi değerlendirilmesi Resullullah'ın verdiği tepki ve gelen vahyin bu durumla ilgili olup olmadığıdır. Bu husus göz önünde bulundurulduğunda Duha suresi ile bitirilen kesinti süreci vahyin fetret dönemi olarak almaya daha uygun olacağı düşünülmektedir. Ancak bu durumda da surelerin bazı nüzul sıralamasında Duha suresinin on birinci sırada verilmesi uygun düşmemektedir. Kanaatimizce fetreti vahye sebep olan olaylar ve akabinde gelen sureler zamanla birbirine karıştırılmıştır. Bazı nüzul sıralamalarında Duha suresi 5. sırada verilmektedir ki hem tarihi olaylara hem de surelerin içeriğine bu daha uygun düşmektedir. Ayrıca her gecikme fetret değildir. Hatta Resulullahda aslında vahyin geliş şekli ve ne kadar sıklıkla geleceği hakkında tecrübe sahibi olmadığından ilk gecikmeyi kesilme sanmıştır. Bunun için de Duha ve onun neredeyse devamı olan⁹¹ İnşirah surelerinde “*Rabbini seni bırakmadı ve sana darılmadı, ... Elbette işin sonu senin için öncesinden daha hayırlıdır, Rabbini sana mutlaka lütuflarda bulunacak sen de memnun olacaksın, ...*” buyurarak onu terk etmediğini bildirmektedir. Ardından da ona verdiği nimetler hatırlatılmaktadır: “*O seni yetim bulup barındırmadı mı, seni yol bilmez halde bulup yol göstermedi mi ve seni yoksul bulup zengin etmedi mi?*”; “*Senin kalbini açıp genişletmedik mi, belini büken yükünü üzerinden kaldırmadık mı ve senin şanını yüceltmedik mi, demek ki zorlukla beraber bir kolaylık vardır...*” buyurarak vahyin ilk dönemindeki içinde bulunduğu haleti ruhiyesini bu şekilde destekleyerek gelişimini sağlamıştır. Aynı şekilde Duha suresi Abdullah oğlu Muhammed'in çektiği insani sıkıntıları ve buna ilahi yardımı hatırlatarak insanlık yükünü taşıma hususunda motive ederken, İnşirah (Şerh) ise Allah'ın elçisi olan Hz. Muhammed'in risalet misyonunun ağırlığının bedelini dile getirip risalet görevi hususundaki ilahi yardım belirtilerek motive ediyor.⁹² Bu desteklerle aynı zamanda vahiy yolunda müşriklerden gelebilecek her olumsuz

⁸⁹ Kâsımî, *Mehâsinu't-te'vîl*, 7/344; Seyyid Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'ân* (İstanbul: Hikmet Yayınları, 1987) 4/2498; Abdurrahmân Abdullâh es-Sa'dî, *Teyşîru'l- Kerîmi'r-Rahmân fî Tefsîri Kelâmî'l-Mennân*, thk. Abdurrahmân b. Muallâ (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2000), 563.

⁹⁰ Taberî, *Târîh*, 3/100-109; İbn Mende, Muhammed b. İshâk, *el-Mustahrec*, thk. Âmir Hasan Sabrî, (Beyrut: Vezâratu'l-Adli ve's-Şuûn, 2001), 1/399; 2/37; İbnü'l-Esîr, İzzuddîn, *el-Kâmil fî't-târîh*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, 1997), 2/145; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Ali Şîrî, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 1988), 5/5; Öztürk, Mahmut, “Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Tebük Gazvesi'ne Katılmayan Müminlere Uygulanan Yaptırımların Tahlili”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (2009), 103-105, 8.

⁹¹ Tavus b. Keysan ve Ömer b. Abdulaziz bu iki sureyi bir sure saymış ve namazda bir rekâtta art arda besmelesiz okumuşlardır. Bk. Râzî, *Mefatihu'l-Gayb*, İnşirah suresi girişi.

⁹² Zemahşeri, *Keşşaf*, 6/1336; Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 6/503, 508, 531; *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 6/639-640, 643; İslamoğlu, *Sîretü'l-Kur'ân* 16. ders, <https://www.youtube.com/watch?v=5qN9X8XfOOK> (Erişim Tarihi: 26.05.2024).

söz ve davranışa karşı dirençli olması sağlanmıştır. Vahyin bu ilk kesintisinin ardından fetret olarak değerlendirilen aralar, sonraki dönemde bu yöndeki değerlendirmeler olduğunu düşünmekteyiz.

Sonuç

Hiz. Peygamber her ne kadar son zamanlarda uzlet günlerini uzun tutsa ve bazı rüyalarla kendinde farklılık hissetse de onun peygamberlik veya vahiy beklentisi yoktu. Rivayetlerden buna dair hiçbir şey göremiyoruz. Dolayısıyla vahyin ilk gelişle bir takım endişe ve korkuları yaşaması insani tepkilerdir. Yine gelen rivayetlerden anlaşılıyor ki eşi Hatice ve onun amcası Varaka gibi yakın çevresinde bulunan insanlarla konuşarak ne olduğunu anlamaya çalışmıştır. Bu Hiz. Peygamber'e bir nakısalık getirmemektedir.

Yine mevcut rivayetlerden anlaşılıyor ki ilk gelişinden sonra vahiy bir süreliğine kesilmiştir. Bu süre Hiz. Peygamber'in yaşadığı bu yeni durumu içselleştirmesi ve duruma alışması için kendine verilen bir süre olarak değerlendirilebilir. Resulullah'ın bu vahyin kesintiye uğramasından dolayı üzüldüğü de yine konuyla alakalı rivayetlerde açıkça yer almaktadır. Ancak söz konusu rivayetlerden bazılarının sonunda yer alan intihar meselesinin metnin öncesi ve sonrasını ayıran karine bulunduğundan metnin aslından olmadığı veya en azından bu kısmın güvenilirliğini garanti etmedikleri anlaşılmaktadır.

Yine oryantalistlerin Hiz. Peygamberi sara hastalığına benzer bir hastalığa mübtela olduğu şeklindeki itham ve iftiralarının da asılsız, mesnedsiz olduğu anlaşılmıştır. Zira sara hastası nöbet esnasını hatırlamayıp uzun süre kendine gelemeyişi halde Peygamber vahiy aldığı anda kendinde, bilinçli ve aldığı vahiy hemen akabinde harfiyyen aktardığı muhakkaktır.

Resulullah'ın vahyin ilk zamanlarında hem kendi iç dünyasında birçok duygular yaşadığı hem de topluma karşı desteğe ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Hiz. Peygamber'in ruhen desteklenmesi Müzzemmil, Kalem, Duha ve İnşirah surelerinde görülmektedir. Özellikle ruhi gelişimi için gece kalkışı emredilmektedir. Bu kalkış bir yanıla Kur'ân'ı talim için ve Rabbini anma olarak bildirilirken aynı zamanda gündüz yoğun iş temposu sebebiyle bu tür faaliyetlere zaman ayıramayacağı bildirilmektedir.

Kalem suresiyle bu ağır vazifeyi yerine getirememesi endişesi ve tebliğ faaliyetinde toplumdan gelecek ölüm dâhil her türlü tehlikeye karşı duyduğu korku sebebiyle kendisine “neden ben” sualine “yüksek ahlak sahibi” olması sebebiyle bu vazifeyi ancak onun yapabileceği işaret edilmektedir. Diğer yandan Hiz. Muhammed'e küçüklüğünde en çok yardıma muhtaç olduğu zamanlarda verilen nimetler hatırlatılarak bir yandan Rabbinin onu terk etmediği bildirilirken diğer yandan bu nimetler kendisini bu vazifeye hazırlamak için verildiği anlatılmaktadır. Nitekim bu hazırlama süreci daha önce Hiz. Musa için de kullanılmıştı.

Extended Abstract

With the Quran, the final divine book sent to guide humanity, God Almighty also shaped the personality of Prophet Muhammad, the first recipient of this revelation. With the divine address, "You did not know before what a book is, nor what faith is," our Prophet, who had no knowledge or expectation of being granted prophethood, reacted to this first revelation, stemming from human characteristics. These reactions stemmed from his first-hand experience of it, including fear due to seeing Gabriel for the first time and being embraced and held by him, and fear of becoming a poet or a soothsayer due to his lack of prior knowledge of who the person who had come to him and what he was teaching.

Extant narrations on the subject indicate that when God's Messenger Muhammad first received the revelation, he feared becoming insane, possessed by demons, or becoming a poet or a soothsayer. Some narrations state that he was deeply affected by this event and attempted suicide several times, but each time Gabriel appeared and dissuaded him by saying, "O Muhammad, I am Gabriel, and you are the Messenger of God." However, research has shown that suicide is not included in every narration. The narration mentioning suicide has been criticized in terms of both its chain of narration and its text.

Furthermore, it is evident that the Prophet Muhammad (peace be upon him) needed support when he assumed the role of messenger. This is evident in the first revealed surahs al-Muzzammil, al-Muddaththir, al-Qalam, ad-Duha, and al-Inshirah. Surahs al-Duha and al-Inshirah recall the difficulties the Prophet Muhammad (peace be upon him) faced in the past, emphasizing that just as he was supported by God during that time, he was not abandoned. Verse 4 of Surah al-Qalam virtually explains the reason for the revelation being given to him. This quality is illustrated by the statement, "Indeed, you possess great character," indicating his high moral character. In Surah al-Muzzammil, the Prophet is specifically commanded to wake up at night, urging him to thoroughly learn and digest the Quran during the night. Because he will have a lot of work to do during the day.

Furthermore, it is observed that certain characteristics of a person's physiological structure also play a role when he is commanded to wake up after a period of sleep and rest at night. It is claimed that the region of the heart, known in Islamic cultural tradition as the "suwaydayı derun" (deep sleep) and in the medical world as the "Aschoff-Tawara" or "Av Knot" (the Node of the Nose), is influential in a person's connection with the metaphysical realm. Some Islamic scholars also state that the realm of witnessing is analogous to the realm of the malakut (heavenly heart), and that there is a similarity between the physical heart and the heart described in the Quran as the rational heart. In addition, it is known that certain glands in the human body, particularly the nervous and digestive systems, also

have an impact on this process. The pineal gland, also known as the third eye, the bee's eye, and the heart's eye, is thought to play a particularly important role in this regard. Located deep in the back of the brain and about the size of a pea, this gland secretes developmental hormones until the age of seven. After this age, it is known to secrete DMT (some call it the "dimethyltryptamine/soul molecule") and serotonin. DMT is said to play a role in mystical pleasure in humans, and in Sufism, it plays a role in spiritual elevation and access to the metaphysical realm.

The pineal gland is known to secrete melatonin only in darkness. The hormone's peak concentration is between 2 and 4 a.m. In addition to its many primary functions in the body, it has been found to be effective in enabling people to experience mystical pleasure, achieve a state of ecstasy, experience extraordinary leaps of consciousness, and experience psychic currents. The sixth sense, which the ancients called "hissi kable'l-vuku," originates from the pineal gland. These molecules are most active during the deepest moments of sleep, and at that very moment, they rise to the Messenger of God. It is important that God remembers and requests that he recite the Quran. The Prophet Muhammad was asked to equip himself with Quranic knowledge at the clearest moment of his mind, to be as close as possible to the source of revelation, and to fully turn to Him in spirit. Thus, God's Messenger would attain a spiritually superior level. The relevant verse states: "Break your sleep at night, as it is for you. Thus, your Lord will surely raise you to a praiseworthy station." The verse demonstrates that this is not a burden but a reward.

ملخص موسع

مع القرآن الكريم، الكتاب الإلهي الأخير الذي أنزل لهداية البشرية، شكّل الله تعالى شخصية النبي محمد، أول من نزل عليه هذا الوحي. فمع قوله تعالى: "ما كنت تدري ما الكتاب ولا الإيمان من قبل"، تفاعل نبينا، الذي لم يكن يعلم أو يتوقع النبوة، مع هذا الوحي الأول، نابغاً من صفاته البشرية. انبثقت هذه التفاعلات من تجربته الشخصية: خوفٌ من رؤية جبريل لأول مرة واحتضانه له، وخوفٌ من أن يصبح شاعراً أو نبياً، لجهله السابق بمن جاءه وما علمه. عند عودته إلى منزله، روى ما مر به لزوجته خديجة. كما ورد أنه ذهب إلى ورقة، ابنة عم خديجة، ليستفسر عن الوضع. وعلم أنه اختير خاتماً للرسول، ثم، كما رُوي، انتظر عودة جبريل، قلقاً بشأن قدرته على أداء هذه المهمة الشاقة على أكمل وجه. تشير الروايات الواردة في هذا الموضوع إلى أن رسول الله محمداً صلى الله عليه وسلم، عندما نزل عليه الوحي لأول مرة، خشي أن يُصاب بالجنون أو الممسوس أو أن يُصبح شاعراً أو نبياً. وتشير بعض الروايات إلى أنه تأثر بشدة بهذا الحدث وحاول الانتحار عدة مرات، ولكن في كل مرة كان جبريل يظهر له ويقول: "يا محمد، أنا جبريل، وأنت رسول الله"، فيثنيه عن ذلك. ومع ذلك، فقد أظهرت الأبحاث أن الانتحار ليس واردًا في جميع الروايات. فقد ورد الوحي الأول من خلال عشر طرق مختلفة. ومع ذلك، غابت مسألة الانتحار عن معظم الروايات. ويبدو أن إحدى الروايات تُميز بين مفهومي "فيما بَلَّغنا" السابق والسابق (كما رويناه). ويُذكر أن هذا التمييز قد أُجري لأنه أضيف لاحقاً، وليس في نفس مصدر بقية الحديث، أو لأن الراوي لم يعتقد أنه جزء من الحديث.

من ناحية أخرى، عندما تولى النبي محمد صلى الله عليه وسلم دور الرسول، احتاج أيضاً إلى الدعم. يتجلى هذا في أولى سور النزول، وهي المزل، والمدثر، والقلم، والضحي، والانشراح. سورتي الضحي والانشراح تُذكران بالمصاعب التي واجهها النبي محمد (صلى الله عليه وسلم) في الماضي، مؤكدين أنه كما أيده الله آنذاك، لم يُخْذَل. الآية الرابعة من سورة القلم تُفسر سبب نزول الوحي عليه. وتتجلى هذه الصفة في قوله تعالى: {وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ}، مُشيرةً إلى أخلاقه الرفيعة. في سورة المزل، أمر النبي تحديداً بالقيام ليلاً، وحثّه على حفظ القرآن الكريم وفهمه جيداً. ذلك لأن عليه مسؤوليات نهائية كثيرة. بصفته نبياً وقائداً، كان منشغلاً بجميع شؤون أتباعه الدينية والدنيوية، فاضطر إلى التضحية بنومه ليلاً من أجل تطوير نفسه. ولأنه كان عليه أن يعتنق هذا الدين الإلهي الجديد، فقد كان عليه دراسة الوحي.

علاوة على ذلك، يبدو أن بعض الخصائص الفسيولوجية للإنسان تلعب دورًا في أمره بالنهوض بعد فترة من النوم والراحة ليلاً. يُزعم أن منطقة القلب، المعروفة باسم "سوايداي درون" في التراث الثقافي الإسلامي، و"أشوف-تواره" أو "عقدة أف" في عالم الطب، مؤثرة في ارتباط الإنسان بالعالم الميتافيزيقي. ويرى بعض علماء المسلمين أن عالم الشهود يشبه عالم السماء، وأن هناك تشابهاً بين القلب المادي والقلب الموصوف في القرآن بالقلب العقلي. علاوة على ذلك، يُقال إن بعض الغدد في جسم الإنسان، بالإضافة إلى الجهازين العصبي والمضمي، لها تأثير أيضاً على ذلك. ويُعتقد أن الغدة الصنوبرية، المعروفة أيضاً باسم العين الثالثة، أو عين النحلة، أو عين القلب، تلعب دوراً بالغ الأهمية في هذا الصدد. تقع هذه الغدة في عمق مؤخرة الدماغ، بحجم حبة البازلاء تقريباً، وتفرز هرمونات النمو حتى سن السابعة. بعد هذا السن، من المعروف أنها تفرز DMT يسميه البعض "جزئي ثنائي ميثيل تريبتامين/الروح") والسيروتونين. ويُقال إن DMT يلعب دوراً في المتعة الروحية لدى البشر، وفي التصوف، يلعب دوراً في الارتقاء الروحي والانتقال إلى عالم الميتافيزيقيا.

من المعروف أن الغدة الصنوبرية تفرز هرمون الميلاتونين فقط في الظلام، ويكون الهرمون في ذروته بين الساعة الثانية والرابعة صباحاً. بالإضافة إلى وظائفه الأساسية العديدة في الجسم، وُجد أن هذا الهرمون فعال في إحداث المتعة الروحية، والنشوة، وقفزات الوعي الاستثنائية، والتيارات النفسية. تنشأ الحاسة السادسة، التي أطلق عليها القدماء "هيسي كابليل فوكو"، في الغدة الصنوبرية. خلال لحظات النوم العميق تكون هذه الجزيئات أكثر نشاطاً، وفي تلك اللحظة بالتحديد نرتفع إلى رسول الله. من المهم أن يذكر الله القرآن ويطلب منه تلاوته. طُلب من النبي محمد أن يتسلح بمعرفة القرآن في صفاء ذهنه، وأن يكون أقرب ما يمكن إلى مصدر الوحي، وأن يلجأ إليه روحياً. وهكذا، سيبلغ رسول الله مستوى روحياً أسمى. تقول الآية ذات الصلة: "أفطر بالليل كما تفطر، كذلك يبعثك ربك مقاماً محموداً". تُبيّن الآية أن هذا ليس عبثاً، بل جزاء.

الكلمات المفتاحية: الحديث، السيرة النبوية، الوحي، النبي محمد، الغدة الصنوبرية.

Kaynaklar / References

- Abdurrezzak, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî. *Musannef*. Thk. Habiburrahman el- e'Azâmî. Beyrut: Meclisü'l-İlmî, 1970.
- Aliev, Sultanbeg. "Rus Oryantalistlerin Vahiy İle İlgili Görüşleri", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/2 (2016), 189-206.
- Aydoğdu, Hüseyin. *Descartes ve Felsefesi*. Ankara: Pegem Yayınları, 2022.
- Azamî, Muhammed Mustafa, *İlk Devir Hadis Edebiyatı*, çev. Hulusi Yavuz, İstanbul: İz Yayınları, 1993.
- el-Bağdadî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali el-Hatîb. *Târîhu Bağdâd ve Medînetü's-Selâm*. thk. Mustafa Abdulkadir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1425/2004.
- Barthelemy Saint-Hilarie, *Mahomet et le Coran*, Paris: Memere De L'institut 1865.
- Beğavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesûd. *Tefsîru Beğavî Meâlimu't-Tenzîl*. Riyad: Dâru Taybe, 1409/1988.
- Barış, Mustafa Necati. "İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Hz. Peygamber'in Hayatının Sonuna Kadar Kur'an Tarihi", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10/2 (2023), 289-315.
- Bayraktar, Mehmet. *Tasavvuf ve Modern Tıp*. İstanbul: Seha Neşriyat, 1989.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir. *Ensâbu'l-Eşraf*. thk. Süheyl Zekkâr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1996.
- Bodley, R.V.C. *The Life of Mohammed*. çev. Semih Yazıcıoğlu. İstanbul: Nebioğlu Yayınları ty.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî. *el-Câmiu's-Sahîh*. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1423/2002/.
- Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*. Haydarabad: Matbaatu Meclisi Dârieti'l-Meârif, 1960.
- CEMİLCELİK, Aranan: İnsan Neden İntihar Etmek İster. Erişim 29 Haziran 2025. <https://www.cemilcelik.com.tr/insanlar-nicin-intihar-etmek-ister/>
- Descartes, Rene. *Ruhun İhtirasları*. çev. Mahmut Özdil. İstanbul: Umut Matbaacılık 2013.
- Ebü'l-Ferec, Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Cevzî. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. Beyrut-Dımaşk: el-Mektebü'l-İslâmî, 1404/1984.
- Ebyârî, İbrâhîm b. İsmâîl, *el-Mevsûatu'l-Kur'âniyye*. Dımaşk: Muessesetu Sicillu'l-Arab, 1405.
- Ebü Hayyân, Muhammed b. Yusuf el-Endülüşî. *el-Bahru'l-Muhîd*. Riyad: Dâru İbn Cevziyye, 1426.
- Ekinci, Özalp - Toros Fevziye. "Epilepsi Tanılı Çocuk ve Ergenlerde Ruhhal Bozukluklar". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 5/1 (2013), 60-77.
- Elmalı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Matsis Matbaa, 2021.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Mârifetnâme*, TBMM Kütüphanesi, Yer: 70-58.
- FORMSANTE, Aranan: Mehmet Yavuz, Üçüncü Göz Epifiz". Erişim: 30 Haziran 2025. <https://www.formsante.com.tr/ucuncu-goz-epifiz-bezi-nedir-ucuncu-goz-ne-ise-yarar/>
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *İhyâu ulumi'd-dîn*. çev. Ali Aslan. İstanbul: Merve Yayın-Dağıtım, 1993.
- Hâkim, *Müstedrek li't-ta'lîl*. By. Dâru İbn Cevzi, Bty.
- Halebî, Ali b. Burhanüddin. *es-Sîre*. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1400.
- Hamidullah, Muhammed, *Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed*. çev. Ülkü Zeynep Babacan, İstanbul: Beyan Yayınları, 2005.

- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Mehmet Yazgan. İstanbul: Beyan Yayınları, 2020.
- Hazleton, Lesley. *Conferenz*. Erişim: 30 Kasım 2024. <http://accidentaltheologist.com/?tag=muhammad>
- Hemevî, Yâkût. *Mu'cemu'l-buldân*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ty.
- Heysemî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân. *Keşfü'l-estâr*. thk. Habib Rahman el-'Âzâmî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1997.
- Huitt, William G. ve Robbins, Jennifer L. "Spiritual Development". *Becoming a Brilliant Star: Twelve core ideas supporting holistic education*. (2018), 159-178.
- İbn Aşûr, Muhammed Tahir. *Et-Tahrîr ve't-tenvîr*. Tunus: Dâru Tunûsiyye, 1984.
- İbn Atiyye, el-Endelûsî. *el-Muharreru'l- vecîz*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2001.
- İbn Cuzey, el- Kelbî el-Gırnâtî. *et-Teshîl li-Ulûmi't-Tenzîl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995.
- İbn Ebu Hâtim, *Kitâbu'l-cerh ve't-ta'dîl*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Terâ el-Arabî, 1953.
- İbn Fâris, Ebi'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekerıyya. *Mu'cemü'l-mekâyisi'l-lüğâ*. Beyrut: Dâru Ehyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2001.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Fethü'l-bârî*. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1379.
- İbn Hacer, *Et-Tehzîbü't-Tehzîb*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2014.
- İbn Hanbel, Ahmed. *Müsned*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1995.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik. *es-Sîre*. Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-Arabi, 1990.
- İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr. *Sîretü İbn İshâk*. thk. Süheyl Zekkâr, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1978.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*. thk. Sami b. Muhammed Selâlem, Beyrut: 1999.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. thk. Ali Şîrî, Beyrut: Mektebetü'l-Me'ârif, 1990.
- İbn Mende, Ebu Abdillâh Muhammed b. İshâk. *el-Mustahrec*. thk. Âmir Hasan Sabrî, Beyrut: Dâru Kütübi'l-İlmiyye, 2001.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed. *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. thk. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü Hancî, 2001
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali. *ed-Du'afâ ve'l-Metrûkîn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1406.
- İbnü's-Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdurrahman. *eş-Şehrezûrî Mukaddime*. Beyrut: Dâru'l-Fikr 1406/1986.
- el-İclî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih. *el-Kâmil fî duafâ'r-ricâl*. thk. Abdulfettah Ebû Sinne. Beyrut: Dâru Kütübi'l-İlmiyye, ty.
- İbnu'l-Esîr, İzzuddîn. *el-Kâmil fî't-Târih*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, 1997.
- İslamoğlu, Mustafa. *Fıkıh ve İbadet Yazıları*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2011.
- İslamoğlu, Mustafa. *Kur'ân Surelerinin Kimliği*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012.
- İslamoğlu, Mustafa. *Sîretü'l-Kur'ân*, 16. Ders Erişim: 26.05.2024. <https://www.youtube.com/watch?v=5qN9X8Xf00k>.
- Kahraman, Hüseyi – Şakar, Mehmet. "Hz. Peygamber'in İlk Vahyin Akabinde İntiharı Düşünmesi İle İlgili Rivayetlerin Tahlil Ve Tenkidi" *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26/1 (2017), 151-189.

- Kahveci, Kutsi. "Mistik Bir Tecrübe Olarak Ruhun Baş Dönmesi: Hint Mistisizmi". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23/2 (2019), 875-885.
- Kâsımî, Muhammed Cemâlüddîn b. Muhammed Saîd b. Kâsım. *Mehâsinu't-Te'vîl*. Beyrut: Dâru Kütübî'l-İlmiyye, 2003.
- Kelbî, Ebû'l-Kâsım ibn Cuzey. *et-Teshîl li-Ulûmî't-Tenzîl*. thk. Abdullâh el-Hâlidî, Beyrut: Şeriketu Dâru'l- Erkâm, 1416/1996.
- Klein, Frederick. *The Religion of Islam*. London: Dryden House, 1906.
- Kumar R, Kumar A, Sardhara J. Pineal Gland—A Spiritual Third Eye: An Odyssey of Antiquity to Modern Chronomedicine. *Indian J Neurosurg*. 7/1 (2018), 1-4.
- Kurtubî, el-Câmî li Ahkâmî'l-Kur'ân, Çev. Beşir Eryarsoy. İstanbul: Buruc Yayınları, 2005.
- Kutub, Seyyid. *Fî Zilâli'l-Kur'ân*. çev. M. Emin Saraç vd. İstanbul: Hikmet Yayınevi, 1986.
- Mevdûdî, Ebu'l-Âlâ. *Tefhîmü'l-Kur'ân*. çev. Muhammed Han Kayani vd. İstanbul: İnsan Yayınları, 2005.
- Mizzî, Yûsuf b. Abdurrahman. *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi ma'rifeti'r-ricâl*. Kuveyt: el-Medresetü'l-Mübârekiyye, 1. Baskı, 2016.
- Moore, Keithy. T.V.N. Persaud, *İnsan Embriyolojisi*. çev. Mehmet Yıldırım vd. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri 2002.
- Müslim, Ebu'l-Hasan Müslim b. Haccac. *Sahih*. Riyad: Dâru Hadâratı li'n-Neşri ve't-Tevzi', 2. Baskı, 2015.
- Mukherjee M. M. Raja N. L. "Khan Womens College (Autonomous)" *Zoology (H)*. 6th SEM, Paper DSE3T-Endocrinology.
- Proforhansen. "Aranan: Uyku Sorunu, Melatonin ve Pineal Kist". Erişim 17Temmuz 2017. <https://www.profdrorhansen.com/uyku-sorunu-melatonin-ve-pineal-kist>
- Oschman JL. "Energy Medicine and the Sciences of the Subconscious and Intuition". ed.James L. Oschman. *Energy Medicine (Second Edition)*, Churchill Livingstone. 12 (2016), 189-197.
- Öztürk, Mustafa - Ünsal, Hadiye. "Kur'ân Tarihine Giriş". *Eskiye* 26 (2013) 65-119.
- Öztürk, Mahmut. "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Tebük Gazvesi'ne Katılmayan Müminlere Uygulanan Yaptırımların Tahlili". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (2009) 103-105.
- Râzî, Fahreddîn. *Mefâtihu'l-Ğayb*. İstanbul: Akçağ Yayınları, 1991.
- Sa'dî, Abdurrahmân Abdullâh. *Teyisru'l- Kerîmi'r-Rahmân fî Tefsîri Kelâmî'l- Mennân*. thk. Abdurrahmân b. Muallâ. Riyad: Dâru's-Selâm, 2002.
- Sagan, C. *Cosmos*. New Yourk: Random House, 1980.
- Savva, C. -Turner MR. "Pineal gland as the source of the soul and third eye". *Practical Neurology* 22 (2022),168-169.
- Selçuk, Palaoğlu - Beşkonaklı, Etem. "Pineal Bez ve Yaşlanma". *Turkish Journal of Geriatrics* 1/1 (1998), 13-18.
- Sifil, Ebubekir. "Efendimiz İntihar Etmeği Düşündü mü?". *Hadis Tetkikleri Dergisi*. 15/2 (2017), 161-170.
- Suyûtî, Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed. *Durru'l- Mensûr*. Amman: Dâru'l-Beşîr, 1. Baskı, 1996.
- Şen, Orhan. *Uyku Sorunu, Melatonin ve Pineal Kist*. Erişim:17.07.2024. <https://www.profdrorhansen.com/uyku-sorunu-melatonin-ve-pineal-kist>.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Muhammed. *Fethu'l-Kadîr*. By. Dâru'l-vefâ, Ty.

- Tabatabâî, Muhammed Hüseyin. *el-Mîzân fî tefsîri'l-Kur'ân*. Beyrut: Matbûâtî Müessesetü'l-E'lemî li'l-Matbûât, 1997.
- Taberânî, Ebu Kâsım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu'cemu'l-evsat*. Kahire: Dâru'l-Harameyn, 1995.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Târîhi'l-ümem ve'l-mülûk*. Beyrut: Dâru't-Turâs, 1417/1997.
- Taberî, Câmi'u'l-beyân fî te'vîli'l-Kur'ân. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Tirmizi, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *Sünen*. thk. Raid b. Sabr. Riyad: Dâru'l-hadâratî ve'n-neşri li't-tevzi', 2. Baskı, 2015.
- Uzun, Nihat. "Vahyin Başlangıcıyla İlgili Rivayetlere Sünni ve Şii Âlimlerin Yaklaşımlar". *Çorum Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2013), 22-61.
- Varlı, Nazife. "İslami Bakış Açısıyla Epifiz Bezi". *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 8/16 (2020), 84-110.
- Voltaire, *Philosophical Dictionary*. New Yourk: Carlton House, 2010.
- Vural, Faruk. "Sebepleri ve Sonuçları Bakımından Fetret-i Vahiy Meselesi Üzerine Bir İnceleme". *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/8 (2015) 83-102.
- Wurtman, R. J. – Axelrod J. "The Pineal Gland". *National Library of Medicine* 213 (Haziran 1965), 50-60.
- Yavuz, Mehmet. "Üçüncü Göz: Epifiz". Erişim: 19 Temmuz 2024. <https://www.haberler.com/yazarlar/dr-mehmet-yavuz/ucuncu-goz-epifiz-631>.
- Yılmaz, Sevim. "Nokta-i Suveyda'nın Önemi ve Özellikleri". *Akademik Dergisi* 8 (2020), 103-130.
- Zebidi, Muhammed Murtaza Hüseyinî, Thk. Abdulalim Tahavî. *Tâcu'l-Arûs*. Kuveyt: Matbaatü Hükümet-i Kuveyt, 1965.
- Zehebî, Ebi Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *Lîsânu'l-mîzân/i'tidâl*. thk. Ali Muhammed Becâvî. Beyrut: Dâru'l-marîfe, 1986.
- Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed ed-Dımaşkî. *el-Mûkîza fî İlmi Mustalahi'l-Hadîs*. Halep: Mektebetü'l-Matbuâtî'l-İslâmiyye, 1402/1991.
- Zemahşeri, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *Keşşâf*, çev. Murat Kaya. İstanbul: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş., 1. Baskı, 2020.
- Zuhaylî, *et-Tefsîru'l Munîr*. Dımaşk: Dâru'l-fikr, 2003.
- Zühri, Muhammed b. Müslim b. Şihab. *el-Megâzî*. nşr. Sühyî Zekkâr. Dımaşk: Dâru'l-fikr, 1981.